

Dávková reforma – hlavní problémy a rizika

Leden 2025

Jan Klusáček, Lucie Trlifajová

Platforma pro sociální bydlení

SPOT – Centrum pro společenské otázky

Spolufinancováno
Evropskou unií

 Platforma
pro sociální bydlení

spot

Text neprošel jazykovou korekturou.

OBSAH

Obsah

Úvod	5
Seznam tabulek a grafů	6
HLAVNÍ NAVRHOVANÉ ZMĚNY	8
HLAVNÍ PROBLÉMY A RIZIKA REFORMY	13
1. NEGATIVNÍ EFEKTY: Nezajištění ochrany bydlení při nedostatku sociálního a dostupného bydlení.....	14
1.1 Dávky na bydlení jsou klíčovým nástrojem politiky bydlení – a musí tedy reagovat na vývoj komerčních cen	14
1.2 Čerpání stávajících dávek na bydlení reaguje na růst populace nadměrně zatížené náklady na bydlení	15
1.3 Nejistým bydlením jsou nejvíce ohroženy mladé rodiny – na ně dopadne reforma nejhůře ..	16
1.4 Snižování podpory dopadne zejména na rodiny, které chtějí mít 2. dítě, a to v době rekordně nízké porodnosti	18
2. NEGATIVNÍ EFEKTY: Snižování podpory pro chudé pracující v době, kdy se zhoršuje jejich situace	19
2.1 Problém chudoby v Česku nesouvisí s nezaměstnaností	19
2.2 Podpora nízkopříjmovým pracujícím domácnostem je efektivní, jen když jim nabízí ochranu před chudobou. Návrh jde opačným směrem	20
2.3 Systém povede k prohlubování chudoby rodin s dětmi v nájmu, samoživitelek a osamělých seniorek	21
3. NEGATIVNÍ EFEKTY: Koncentrace chudoby a omezení řešení sociálního vyloučení	22
3.1 Koncentrace chudých do lokalit, kde jsou levné nájmy, zhoršování obchodu s chudobou ..	22
3.2 Omezení možnosti zabydlování v rámci tzv. Housing First projektů	23
3.3 Výrazné omezení možnosti oddlužení / splácení dluhů z legálních příjmů.....	23
4. VADNÝ PROCES: Netransparentní, nedostatečně konzultovaný.....	24
4.1 Nedostatečné konzultace s experty	24
4.2 Nedostatečná analýza bezprostředních i dlouhodobých dopadů	24
4.3 Přehlížení připomínek dalších resortů a institucí	24
5. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Nevhodné způsoby stanovení nákladů na bydlení.....	25
5.1 Špatná podkladová data pro stanovení uznatelných nákladů na bydlení.....	25
5.2 Rozdělení domácnosti na zranitelné a ostatní – nejasné dvojí standardy, které trestají pracující	26
5.3 Chybný předpoklad, že snížení složky dítě a bydlení vyrovná nově zaváděný pracovní bonus	27
5.4 Nedomyšlené zavádění jednotného energetického paušálu – omezená funkčnost v prevenci i řešení energetické chudoby	28
5.5 Další nepromyšlené a nesystémové prvky.....	29
6. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Nemotivuje k navýšení příjmu prací ani ke splácení dluhů	30
6.1 Reforma sice motivuje ke vstupu do zaměstnání, nikoliv už k navýšení příjmu prací.....	30
6.2 Systém nemotivuje k práci/splácení dluhů osoby v exekuci	30
7. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Složitost výpočtů	31
PŘÍKLADY – DOPADY REFORMY NA FINANČNÍ SITUACI DOMÁCNOSTÍ	34

Jak vyhodnocujeme dopady?	35
Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč.....	36
V čem je problém:	37
Po přijetí reformy bude pro samoživitelky těžší dostat se z chudoby	38
O jak významný případ jde?.....	39
Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce.....	41
V čem je problém:	41
Po přijetí reformy bude pro rodiny s dětmi těžší dostat se z chudoby	43
Výrazný propad příjmu při narození druhého dítěte	44
O jak významný případ jde?.....	45
Příklad 3: Jednotlivci: snížení podpory o více než 6 tisíc	46
Pečovatelka v Praze	46
Pracovník ostražky ve Zlíně	47
V čem je problém:	48
O jak významný případ jde?.....	48
Příklad 4: Lidé v exekucích: propad příjmu pod životní minimum.....	49
V čem je problém?.....	50
O jak významný případ jde?.....	50
Příklad 5: Osamělé seniorky: mizí nástroj ochrany před energetickou chudobou ..	51
V čem je problém:	52
O jak významný případ jde?.....	52
ZÁVĚR.....	53
PŘÍLOHY	54
Doplňující grafy a tabulky	54
Vývoj kupní síly mezd	54
Kdo je ohrožen chudobou	55
Data k nájemnímu bydlení / ohrožení ztrátou bydlení.....	57
Dopad chudoby na děti.....	59
Data, z nichž jsou stanoveny uznatelné náklady na bydlení	59
Efekty pracovního bonusu	61
Pokles porodnosti	62
Podkladová data pro modelování dopadů reformy	1

Úvod

Touto analýzou reagujeme na vládní návrh nové Dávky státní sociální pomoci (DSSP) projednávané Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky jako Sněmovní tisk 799/0 a Sněmovní tisk 800/0. Je odborným vstupem Platformy pro sociální bydlení a Centra pro společenské otázky – SPOT do diskuse o chystané dávkové reformě.

V České republice roste chudoba pracujících i energetická chudoba. Česko trápí bytová krize, která se projevuje zejména finanční nedostupností bydlení pro mladé. Roste proto význam dávkového systému jako nástroje pro zmírňování chudoby pracujících, energetické chudoby a vysoké zátěže mladých rodin.

Vláda se k přijetí reformy zavázala ve svém programovém prohlášení, kde uvádí mimo jiné:

„Zjednodušeným systémem sociálních dávek zajistíme, aby práce a náklady spojené s výchovou dětí a péčí o blízké osoby neznamenal propad životní úrovni.“

„Připravíme koncepční změny v sociálních dávkových systémech. Odstraníme body zlomu z dávkových a daňových systémů s cílem, aby lidé nezůstávali v pastech chudoby a byli více motivováni k pracovní aktivitě.“

„Zajistíme, aby se nesnížila životní úroveň ohrožených skupin, ale aby zároveň nedocházelo ke zneužívání systému.“

Naše analýza prokazuje, že navrhovaná reforma nenaplnuje ani jediný z výše deklarovaných bodů programového prohlášení vlády. Varuje také před neuváženými dopady reformy – zvláště ve vztahu k zajištění potřeb bydlení. Navrhovaný systém v oblasti bydlení trpí řadou chyb, které jsou důsledkem nedostatečné vstupní analytické práce a konzultací, i nepromyšlených změn, které byly do návrhu přidávány v průběhu přípravy.

Analýza je postavena na podobě návrhu Dávky státní sociální pomoci (DSSP) z prosince 2024.

Seznam tabulek a grafů

Tabulky

Tabulka 1: Srovnání stávajícího životního minima využívaného v systému dávek s přepočtem částek potřebných pro pokrytí minimálního kupního koš pro základní potřeby dle VUPSV (valorizováno pro rok 2024)	20
Tabulka 2: Vyhodnocení efektů revize na nejvýznamnější skupiny chudobou ohrožených domácností v Česku	22
Tabulka 3: Srovnání stropů pro uznatelné náklady v nájemním bytě pro rok 2024	27
Tabulka 4: Změny ve výpočtu dávek na bydlení a dávek na děti (jako příklad celkového zesložnění systému).	32
Tabulka 5: Dopady reformy na samoživitelku s jedním dítětem v nájmu, Praha-Háje	36
Tabulka 6: Dopady reformy na domácnost 2 dospělí, 2 děti v nájmu, Frýdek-Místek	41
Tabulka 7: Dopady reformy na pracovníci v péči v nájmu, Praha-Háje	46
Tabulka 8: Dopady reformy na jednotlivce s minimální mzdou, Zlín	47
Tabulka 9: Dopady reformy na osoby v exekuci (přednostní/vícečetné exekuce, insolvence)	49
Tabulka 10: Populace ohrožená ztrátou bydlení a s nadměrnými náklady na bydlení v Česku	58
Tabulka 11: Efekt pracovního bonusu jako nástroje, který kompenzuje snížení složky bydlení a složky dítě proti příspěvku na bydlení a přídávkům na děti	61

Grafy

Graf 1: Vyplacené vybrané nepojistné dávky v letech 2012–2023	10
Graf 2: Vývoj v počtu vyplacených příspěvků na bydlení v porovnání s velikostí potřebné populace	15
Graf 3: Domácnosti bez vlastního bydlení v Česku podle věku a bydliště	16
Graf 4: Vývoj podílu rodin s dětmi do 10 let bez vlastního bydlení	17
Graf 5: Navrhovaný normativní nájem (bez služeb) pro rok 2024 dle návrhu MPSV ve srovnání s cenovou mapou MF	26
Graf 6: Výdaje na energie osamělých seniorek v Česku v porovnání s energetickým paušálem pro výpočet nové dávky	29
Graf 7: Dopady revize dávek na samoživitelku s dítětem starším 7 let žijící na sídlišti v Praze na Háji	38
Graf 8: Dopady revize dávek na samoživitelku s dítětem starším 7 let žijící ve Frýdku Místku	39

Graf 9: Domácnosti samoživitelek v Česku podle věku dítěte	40
Graf 10: Dopady revize dávek na rodinu s 2 předškolními dětmi (z toho jedno do 3 let věku) žijící v nájmu v malém bytě na sídlišti v okrajové části Prahy	43
Graf 11: Dopady revize dávek na rodinu s 2 předškolními dětmi (z toho jedno do 3 let věku) žijící v nájmu v malém bytě na sídlišti ve Frýdku-Místku	44
Graf 12: Propad příjmů po narození druhého dítěte u rodin v nájmu v Praze na Hájích a ve Frýdku-Místku v případě, že čerpají novou dávku státní sociální pomoci	45
Graf 13: Dopady revize dávek na osamělé seniorky	51
Graf 14: Vývoj kupní síly český mezd v letech 2012–2023	55
Graf 15: Vývoj kupní síly českých mezd v letech 2021–2023 (2Q) v kontextu EU	54
Graf 16: Vývoj počtu osob v chudobě v chudobou nejvíce ohrožených domácnostech v Česku mezi lety 2018 a 2023	55
Graf 17: Vývoj počtu osob v chudobě v chudobou nejvíce ohrožených domácnostech v Česku mezi lety 2018 a 2023	56
Graf 18: Vývoj populace v chudobě v Česku podle ekonomické aktivity	56
Graf 19: Vývoj energetické chudoby v Česku	57
Graf 20: Cesta k pronájmu mladých domácností podle velikosti obce	57
Graf 21: Ohrožení chudobou u rodin s dětmi do 10 let, místa bydliště a vlastnictví	58
Graf 22: Rovnost šancí dětí ve vzdělávání v závislosti na socio-ekonomickém statusu rodiny v zemích OECD	59
Graf 23: Jaké nájemné platí čtvrtina ze stávajících příjemců příspěvků na bydlení s nejnižším nájmem?	60
Graf 24: Důvody poklesu porodnosti v Česku dle průzkumu agentury NMS	62

Část I.

HLAVNÍ NAVRHOVANÉ ZMĚNY

Dávka státní sociální pomoci (DSSP) má sloučit dávky, které dosud spadaly pod dva odlišné systémy – dávky pomoci v hmotné nouzi (cílené na lidi s velmi nízkými/nulovými příjmy) a dávky státní sociální podpory (cílené na nízkopříjmové pracující a rodiny s dětmi).

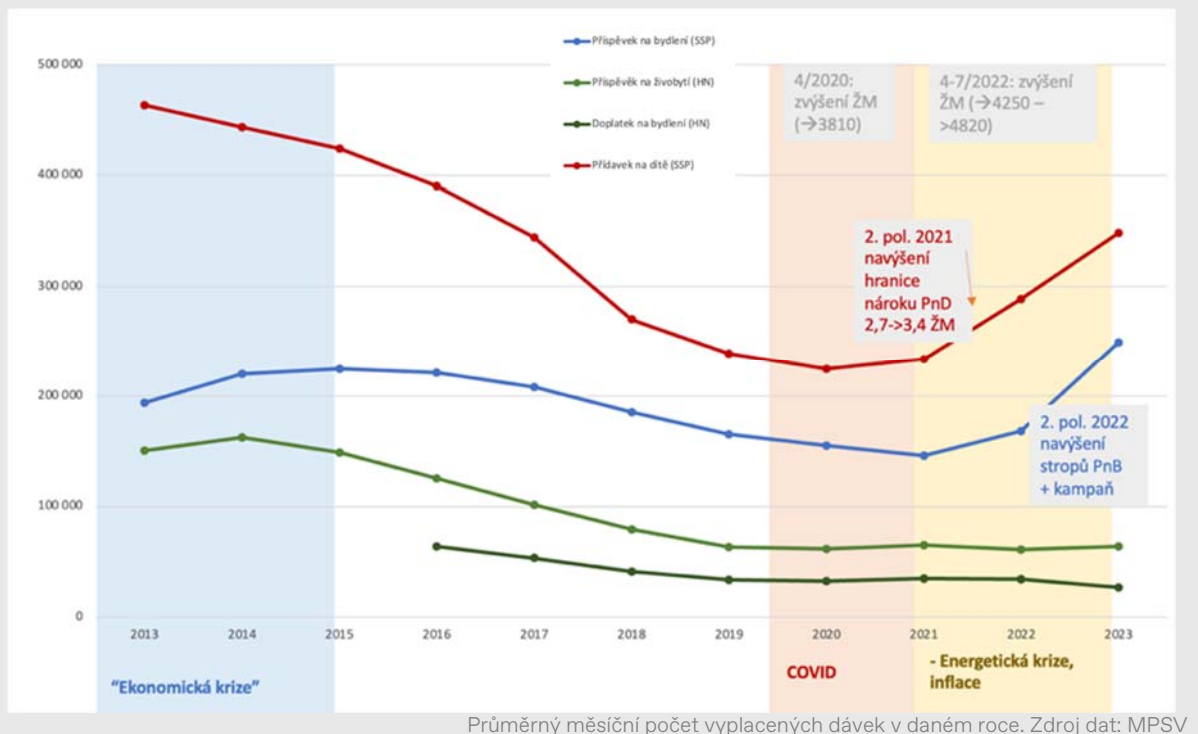
- **Dávky pomoci v hmotné nouzi (HN)** nyní představují **minimální ochranu pro ty, kdo nemají jiné příjmy ani úspory**. Mají fungovat jako „trampolína“ a **umožnit rychlou změnu situace** příjemce. Výše dávky je nastavena jako dočasné minimum na pokrytí základních potřeb. Podpora je flexibilní, reaguje na aktuální výkyvy v příjmech domácností, je zde ale také daleko vyšší kontrola příjemců. Zahrnují dávky Příspěvek na živobytí, Dopltek na bydlení, Mimořádná okamžitá pomoc.
- **Dávky státní sociální podpory (SSP)** vznikly původně jako **dlouhodobá podpora pro nízkopříjmové domácnosti a domácnosti s dětmi**. Na rozdíl od pomoci v hmotné nouzi **není jejich cílem změna, ale stabilizace situace domácnosti**. Dávky mají snižovat finanční bariéry pro plnohodnotné zapojení do společnosti. **Reagují na problém příjmové nerovnosti ve společnosti a vysokých výdajů**, které mohou nízkopříjmové domácnosti obtížně řešit (bydlení, péče o děti, aj). Zahrnují Příspěvek na bydlení, Přídavky na děti, ale i Rodičovský příspěvek, Pohřebné, Porodné.

Kdo dnes čerpá dávky?

Četnost výplaty dávek **pomoci v hmotné nouzi dlouhodobě spíše klesá, čerpá je okolo 60 tisíc domácností (tj. cca 1,2 % domácností)**. K poklesu docházelo zejména v souvislosti s poklesem nezaměstnanosti – větší dostupností pracovních příležitostí i pro ty, kteří jinak obtížně nacházeli uplatnění na trhu práce.

U dávek státní sociální podpory, kterých se má změna dotknout (Přidávky na děti (PnD), Příspěvek na bydlení (PnB) pozorujeme poslední roky výrazný nárůst, k cca 270 tisícům domácností (PnB) a 350 tisícům (PnD). Nárůst souvisí jednak s legislativními a politickými změnami (zvýšení nároku na PnD v roce 2021, kampaň k navýšení čerpání PnB v roce 2022), a rostoucí ohrožení ekonomickou nejistotou, zejména nejistotou v oblasti bydlení, která dopadá na nižší střední třídu v Česku (viz Čerpání stávajících dávek na bydlení reaguje na růst populace).

Graf 1: Vyplacené vybrané nepojistné dávky v letech 2012-2023

Průměrný měsíční počet vyplacených dávek v daném roce. Zdroj dat: MPSV

Nová dávka státní sociální pomoci se má skládat ze 4 složek: *složka bydlení* (nahrazuje Příspěvek na bydlení a Doplatek na bydlení), *složka dítě* (nahrazuje Přídavek na dítě), *složka živobytí* (částečně nahrazuje Příspěvek na živobytí) a *složka pracovní bonus* (bonifikace práce, která byla dosud jen u hmotné nouze). Jednotlivé složky se ovšem počítají odlišně od současných dávek, přičemž téměř ve všech případech jde o výrazně komplikovanější výpočty než dnes (podrobněji popisujeme dále v textu, viz část Nevhodná konstrukce: Složitost výpočtů).

- *Složka bydlení* zavádí dva nové stropy pro uznatelné náklady na bydlení (normativy), které nově odlišují tzv. zranitelné domácnosti a všechny ostatní. **U příjemců dávek, kteří nejsou označeni za zranitelné, dochází k výraznému snížení uznatelných nákladů na bydlení, v řádu tisíců korun** (viz tabulka níže). Dále dochází k obnovení kategorie jednotlivce, což snižuje uznatelné náklady u lidí, kteří žijí sami. Nový výpočet (viz dále) této složky také snižuje dávky u lidí s příjmy nad dvojnásobek životního minima (ŽM je mezi 4-5 tisíci u dospělých, u dětí mezi 2,5–3,5 tisíci, dle složení domácnosti). Uznatelné náklady se naopak zvyšují u vícečetných domácností, pokud získají označení zranitelnosti.
- *Složka dítě* zavádí paušální částky pro všechny děti (dosud se zvyšovaly s věkem, nyní se mají měnit pouze podle příjmu rodičů). **Oproti dosavadnímu Přídavku na dítě má dojít ke snížení o cca 300–500 korun.**
- Snižování těchto dvou složek dávky má údajně kompenzovat *složka pracovní bonus*. Nárok na bonus mají ale jen lidé s nejnižšími příjmy, takže u řady nízkopříjmových pracujících domácností nebude pokles u složky bydlení a dítě kompenzovat. Na bonus nedosáhne jedinec s příjmem těsně nad minimální mzdou, u samozivitelů s dítětem mizí nárok na pracovní bonus při příjmech jen několik tisíc korun nad minimální mzdou. Podrobněji viz část Chybný předpoklad, že snížení složky dítě a bydlení vyrovná nově zaváděný pracovní bonus.

Zranitelnost domácnosti – kritérium, které nově rozdělí domácnosti na dvě kategorie s odlišnými právy

Tzv. zranitelnost domácnosti má zásadně ovlivňovat výši podpory, zejména v oblasti bydlení. Jak ukazuje tabulka níže, zatímco u vícečetných zranitelných domácností se uznatelné náklady zvyšují, u ostatních skupin dochází k výraznému snížení.

Za zranitelnou domácnost je ale označena jen ta, v níž jsou zranitelní všichni její členové.

- **Zranitelní jsou:** lidé starší 68 let, starobního důchodci (nikoliv invalidní), lidé s přiznanou invaliditou II. a III. stupně, **s příspěvkem** na péči ve stupni II. až IV. (středně až úplná závislost), rodiče pečující alespoň o 1 dítě do 4 let, u osamělého rodiče do 7 let, ženy na mateřské, některé skupiny pečujících osob, nezaopatřené děti.
- **Zranitelní nejsou například:** úplné rodiny s dětmi (neodvisle od toho, zda pracující), lidé s invaliditou I. stupně, samoživitelky s dětmi nad 7 let, lidé v pracovní neschopnosti nebo na nemocenské aj. osoby v domácnosti, kde je alespoň jedna osoba „nezranitelná“.

Problematičnosti zranitelnosti se podrobněji věnujeme v části Rozdělení domácnosti na zranitelné a ostatní – nejasné dvojí standardy, které trestají pracující.

Část II.

HLAVNÍ PROBLÉMY A RIZIKA REFORMY

1. NEGATIVNÍ EFEKTY: Nezajištění ochrany bydlení při nedostatku sociálního a dostupného bydlení

Návrh DSSP umožňuje důstojně žít jen lidem se sníženým nájemným. Reforma opomíjí skutečnost, že při nedostatku sociálního a dostupného bydlení pomoc státu potřebují zejména lidé, kteří musí platit obvyklé tržní nájem. Negativní dopady reformy ponесou hlavně mladí lidé, a to jak jednotlivci, tak rodiny s dětmi.

1.1 Dávky na bydlení jsou klíčovým nástrojem politiky bydlení – a musí tedy reagovat na vývoj komerčních cen

V České republice v 90. letech vznikla dávka příspěvku na bydlení – kterou nový systém ruší – s cílem snižování negativních efektů liberalizace cen bydlení a privatizace bytového fondu. Měla umožňovat stabilitu bydlení lidem, kteří nedosáhnou na vlastnické bydlení. To je dnes v Česku nejhůře dostupné z celé Evropské unie.¹ Rostoucí nedostupnost vlastnického bydlení je provázána nedostatkem sociálního a dostupného bydlení:

- **Sociální bydlení představuje pouze přibližně 0,4 % z bytového fondu** v ČR, což je jedna z nejnižších hodnot ve vyspělém světě OECD (oproti např. 20 % v Rakousku, 7,6 % v Polsku, 4 % v Maďarsku).²
- **Každoročně se uvolňují pouze přibližně 4 % obecního bytového fondu³, což je asi 6 tisíc bytů**, pro celou Českou republiku. V 90 % z 6 258 obcí v Česku se každoročně uvolní méně než 1 obecní byt ročně,⁴ v 95 % obcích do 3 bytů ročně.
- **Levnější komerční bydlení je mnohdy dostupné pouze v místech, která nenabízejí zdroje pracovních příležitostí** či dostatek služeb, tedy v izolovanějších a méně dostupných lokalitách. Pro domácnosti často není možné se stěhovat do menších bytů nebo bytů s levnějšími nájem.
- Toto je provázáno nedostatkem malých bytů, jejichž počet v Česku neodpovídá nárůstu počtu jednočlenných domácností (SLDB 2021).

Vzhledem ke zhoršující se dostupnosti vlastnického bydlení a nedostatku sociálního a dostupného bydlení je obzvláště důležité, aby dávkový systém umožňoval bydlet lidem za místně obvyklou cenu na komerčním trhu.

Potenciální cílovou skupinu dávkové podpory proto dnes tvoří kromě 70 tisíc domácností v bytové nouzi i významná část ze **720 tisíc domácností na soukromém nájemním trhu**, na které negativně dopadá nestabilita a vysoké ceny nájemného v Česku.⁵ Značná část z nich, **více než 300 tisíc lidí, žije v domácnostech, které jsou ohroženy ztrátou bydlení**, protože vynakládají na bydlení více než 50 % nebo dokonce více než 70 % svých příjmů (viz Tabulka 3 v Data k nájemnímu bydlení / ohrožení ztrátou bydlení).

¹ <https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/press/articles/cesko-je-v-dostupnosti-bydleni-nejhors-i-v-cele-evrope-a-praha-je-mez-i-metropolemi-predposledni.html>

² Viz *Housing Affordability in Cities in the Czech Republic*. OECD, s. 15. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/bcddcf4a-en>.

³ RIA k Zákonu o podpoře bydlení

⁴ Vlastní výpočet na základě dat ze SLDB 2021 (založeno na tom, že každoročně se v průměru uvolňují přibližně 4 % obecního bytového fondu, viz kapitolu 5 pro podrobnosti).

⁵ <https://mmr.gov.cz/getattachment/f9f64324-2264-4e00-9d16-518faa0b02cf/Data-brief.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>.

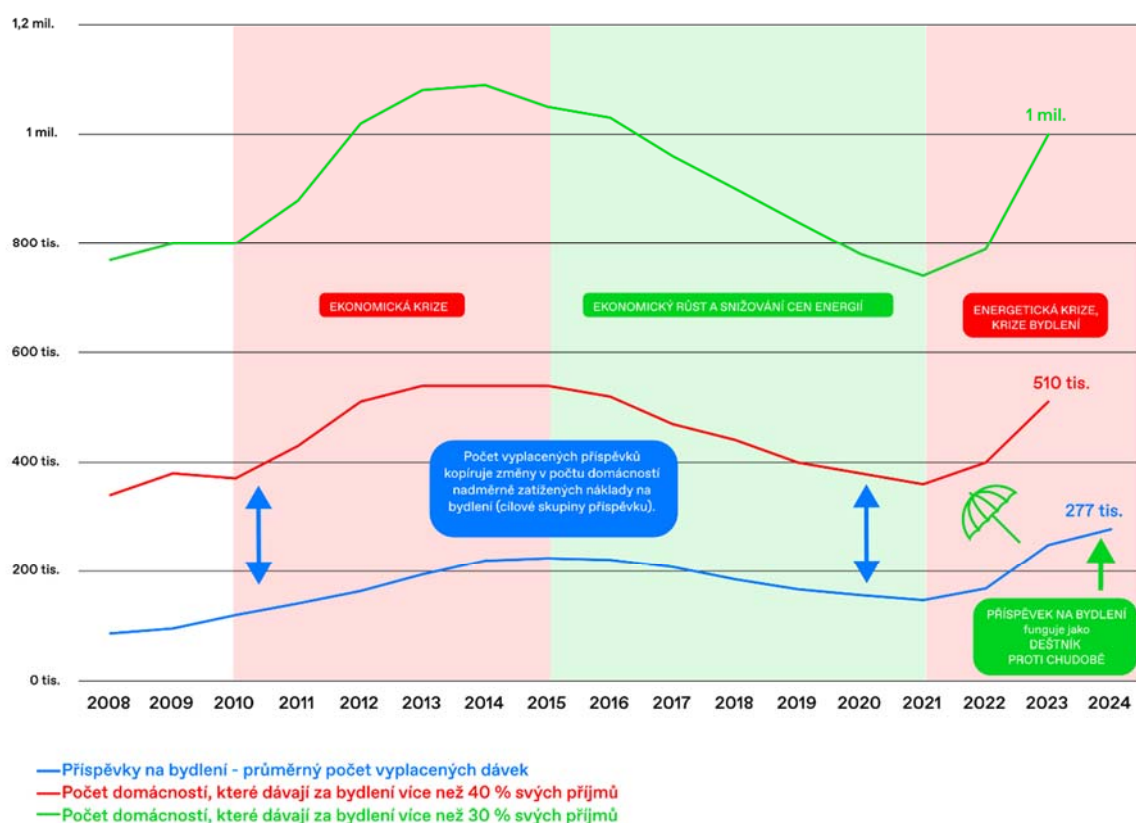
1.2 Čerpání stávajících dávek na bydlení reaguje na růst populace nadměrně zatížené náklady na bydlení

Častým argumentem pro omezování dostupnosti dávek je výrazný nárůst čerpání Příspěvků na bydlení (PnB) v posledních dvou letech. Jak je nicméně vidět z Grafu 2, **počet vyplacených Příspěvků na bydlení v posledních 15 letech do značné míry kopíruje vývoj velikosti populace lidí, kteří jsou zatíženi nadměrnými náklady na bydlení.** Vývoj počtu příspěvků vzrostl v průběhu ekonomické krize v letech 2010 až 2014, stejně jako v roce 2021 v době probíhající energetické krize.

Z těchto dat lze říci, že na rozdíl od plošných opatření, příspěvek na bydlení zafungoval jako „deštník proti chudobě“ pro ty nejpotřebnější. Jinými slovy – růst **počtu vyplacených příspěvků není důsledkem zneužívání, či nadužívání dávek, ale naopak toho, že systém doposud pomáhal lidem v časech krize.**

Graf 2: Vývoj v počtu vyplacených příspěvků na bydlení v porovnání s velikostí potřebné populace

Porovnání vývoje počtu vyplacených příspěvků na bydlení v posledních 15 letech s vývojem počtu domácností, které jsou nadměrně zatížené náklady na bydlení (cílovou skupinou příspěvku)*

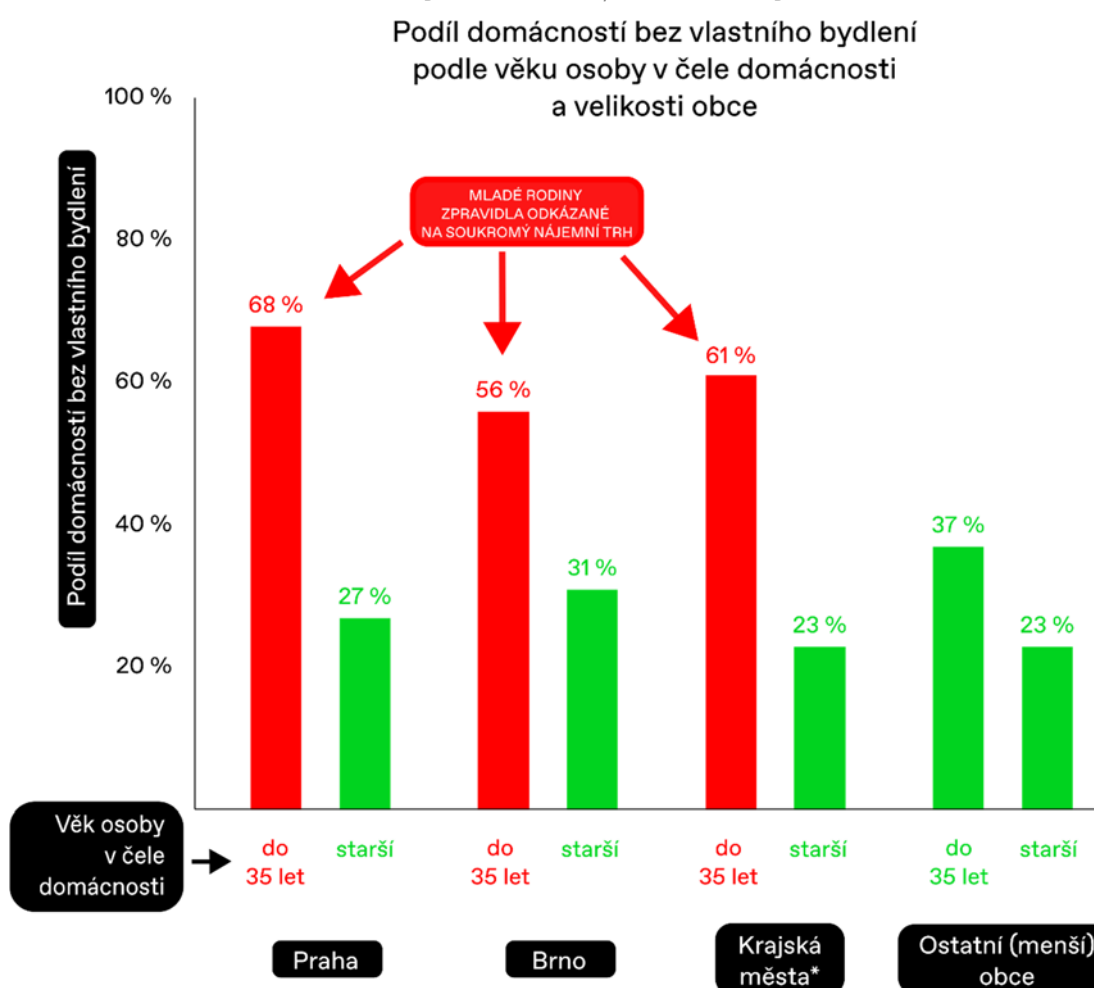
* Přibližná velikost populace zatížené nadměrnými náklady na bydlení na základě dat z šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ. Průměrný počet vyplacených dávek v jednotlivých letech na základě dat MPSV (za rok 2024 data za leden až říjen).

1.3 Nejistým bydlením jsou nejvíce ohroženy mladé rodiny – na ně dopadne reforma nejhůře

Jak upozorňuje Zpráva o dostupnosti bydlení, připravená Ministerstvem pro místní rozvoj,⁶ nebo Národní ekonomická rada vlády⁷, v oblasti bydlení jsou dnes nejvíce ohroženi mladí lidé.

Nedostupnost bydlení v ČR je prostorově a generačně koncentrována – dotýká se zejména mladých lidí v krajských a větších městech. Zatímco pro starší generace, a to včetně lidí žijících v Praze, Brně a krajských městech, platí, že vlastní bydlení má 70 až 80 % z domácností, u **mladých do 35 let žijících v Praze nemá vlastní bydlení 68 % z nich**, v menších obcích, kde je vlastní bydlení výrazně dostupnější, nemá vlastní bydlení 37 % mladých (viz Graf 3 níže).

Graf 3: Domácnosti bez vlastního bydlení v Česku podle věku a bydliště

* Bez Ústí nad Labem, Karlových Varů a Ostravy, protože v těchto městech jsou ceny nájmu i vlastního bydlení obdobné jako v menších obcích a nižší než v ostatních krajských městech. Data v grafu na základě analýzy dat z šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ v roce 2023 (zpracováno MMR).

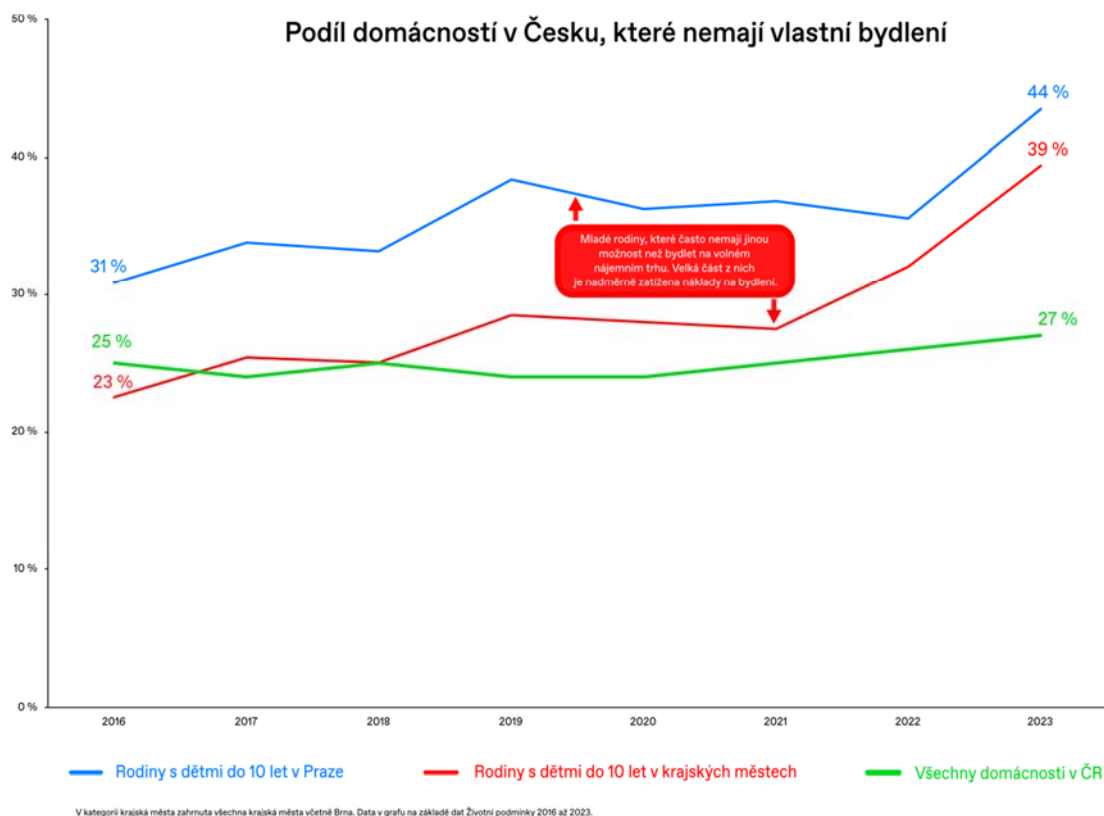
⁶ https://mmr.gov.cz/MMR/media/MMB-MMB/Dashboard%20bydlen%C3%AD/dostupnost_bydleni_24/01_shrnuti.html

⁷ https://vlada.gov.cz/assets/ppov/NERV/aktuality/NERV_12_kroku_pro_dostupne_bydleni_FIN1.pdf

Jak je vidět z Grafu 20 v příloze (Data k nájemnímu bydlení / ohrožení ztrátou bydlení), **největší část mladých je při hledání bydlení závislá na volném trhu**, a tudíž musí hradit obvyklé tržní nájemné.

Bez vlastního bydlení nejsou jen mladé bezdětné domácnosti, ale i rodiny. Jak je vidět z Grafu 4, **podíl mladých rodin, které jsou závislé na komerčním nájemním trhu prudce roste** – ve větších městech za posledních sedm let stoupl o třetinu. Vlastní bydlení už nyní nemá **téměř polovina (44 %) rodin s dítětem do 10 let věku v Praze** a 39 % rodin s dětmi do 10 let v krajských městech.

Graf 4: Vývoj podílu rodin s dětmi do 10 let bez vlastního bydlení

Důsledkem toho, že velká část z mladých rodin musí platit vysoké tržní nájemné, je:

- **30 % rodin s dětmi do 10 let žijících** v Praze, Brně a krajských městech je **ohroženo chudobou** – to je dvakrát častěji než u ostatních rodin v Česku (Graf 21 v příloze Data k nájemnímu bydlení / ohrožení ztrátou bydlení). Náklady na bydlení v tomto hrají zásadní roli.⁸

⁸ Z dat Životní podmínky vyplývá, že příčinou vysoké míry chudoby těchto rodin: není to, že by mezi nimi častěji byly zastoupeny samoživitelky (podíl samoživitelek je 15 %, což je obdobná hodnota jako mezi všemi rodinami s dětmi do 10 let); není to, že by se jednalo o nezaměstnané (domácnosti nezaměstnaných tvořily pouze 3 % bylo pracujících z rodin s dětmi do 10 let v Praze, Brně a krajských městech); není to, že by se jednalo o méně vzdělané osoby (naopak 49 % z těchto rodin mělo vysokoškolsky vzdělaného rodiče); není to, že by měly nižší příjmy, než je obvyklé (podíl domácností s přepočteným čistým příjmem na spotřební jednotku do 3. decilu byl 33 %).

- Náklady na bydlení měly tyto rodiny dvakrát vyšší než ostatní rodiny s dětmi do 10 let v Česku⁹.
- Polovina rodin s dětmi do 10 let bez vlastního bydlení v Praze a krajských městech dává více než 30 % svých příjmů na bydlení a měla by tedy mít nárok na podporu s nadměrnými náklady na bydlení.

Chudobu mladých rodin v tržním nájmu by mohl omezit funkční systém podpory s nadměrnými náklady na bydlení. Jak ale ukazujeme na příkladech ve II. části (Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč, Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce Příklad 3: Jednotlivci: snížení podpory o více než 6 tisíc), návrh reformy jde přesně opačným směrem. **Podpora v novém systému je oproti současnosti výrazně snižována právě nízkopříjmovým pracujícím domácnostem, které jsou odkázány na komerční nájmy:** a to jak jednotlivcům, tak domácnostem s dětmi. I pokud by domácnosti bydlely v menším bytě a šetřily na energiích (viz Jak vyhodnocujeme dopady?), zůstanou po zaplacení těchto nákladů pod hranicí chudoby.

1.4 Snižování podpory dopadne zejména na rodiny, které chtějí mít 2. dítě, a to v době rekordně nízké porodnosti

V Česku se v roce 2024 narodilo nejméně dětí za 239 let.¹⁰ Mladí, kteří jsou více než kdokoli jiný v Česku odkázáni na drahé komerční nájemné (viz výše), jsou si vědomi toho, jak významný propad životní úrovně představuje nyní v Česku narození dítěte. Snižování podpory pro mladé, jaké přináší revize dávek, v tomto kontextu prohloubí demografickou krizi.

Finanční problémy a nedostupnost bydlení jsou uváděny jako nejčastější důvody poklesu porodnosti. Jak ukazuje nedávný výzkum Současná česká rodina, rodičovské plány klesají nejvíce u ekonomicky znevýhodněných skupin, které mají nízké vzdělání, nízké příjmy a žijí v malých bytech nebo domech.¹¹ Ke stejnému závěru došel i průzkum výzkumné agentury NMS realizovaný v říjnu 2024 (viz Graf 24 v příloze Pokles porodnosti).

Jak ukazujeme detailně v Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce, se zavedením reformy budou domácnosti s dětmi podstatně více ohrožené chudobou, než je tomu v současnosti. Zvláště demotivující je systém pro pořízení druhého dítěte.

⁹ Zatímco pro ostatní rodiny s dětmi do 10 let v Česku platí, že obvykle vynakládají na bydlení přibližně 13 % svých příjmů (hodnota mediánu), u rodin s dětmi do 10 let bez vlastního bydlení v Praze a krajských městech je to 30 %.

¹⁰ <https://nms.global/cz/cesi-deti-chteji-ale-realita-je-brzdi-co-stoji-za-poklesem-porodnosti-v-cesku/>

¹¹ <https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/vedci-z-masarykovy-univerzity-zjistili-ze-mezi-mladymi-lidmi-v-cesku-klesa-zajem-o-planovani-potomku-nejvice-mez-ekonomicky-znevychodnenymi>

2. NEGATIVNÍ EFEKTY: Snižování podpory pro chudé pracující v době, kdy se zhoršuje jejich situace

Aktuálním problémem v Česku není nezaměstnanost, ale chudoba pracujících nebo seniorských domácností, která v posledních letech roste. To reforma zcela přehlídí. Nízkopříjmoví pracující a osamělí senioři jsou skupinami, kterým má být s novou dávkou nejvíce snížena podpora.

2.1 Problém chudoby v Česku nesouvisí s nezaměstnaností

Česko má dlouhodobě nejnižší nezaměstnanost v EU, stabilně pod 3 % (přes 250 tisíc osob). V chudobě se přitom nachází podstatně větší skupina – téměř 1,25 milionu lidí žijících často v domácnostech chudých pracujících nebo důchodců (viz Graf 16 v příloze Kdo je ohrožen chudobou).

- **V letech 2022–2023 klesala kupní síla českých mezd nejvýrazněji v celé EU** (Grafy 14 a 15 v příloze).
- V nejnižším příjmovém decilu mělo v roce 2022 problém zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 14 tisíc Kč téměř 60 % obyvatel, ve druhém nejnižším téměř 40 % (ČSÚ 2024) – naprostá většina těchto lidí je pracujících.
- Za posledních 5 let **stoupl o třetinu počet dětí ohrožených chudobou** (z 200 tisíc na 280 tisíc).¹²
- Potravinové banky hlásily v roce 2023 nárůst poptávky o třetinu¹³.
- **Počet lidí v energetické chudobě se v posledních dvou letech téměř zdvojnásobil** (viz Graf 19 v příloze Kdo je ohrožen chudobou).

Příjmová chudoba se obzvláště ve větších městech týká i profesí, které jsou klíčové pro jejich fungování. Pracovníci a pracovnice v sociálních službách, pomocný pedagogický personál, kuchaři a kuchařky ve školách, městští policisté a policistky a mnoho dalších jsou s rostoucími náklady často odkázáni na dávky, aby nebyli vytlačeni z města, nemuseli trávit hodiny denně dojížděním nebo nebyli vytlačeni na ubytovny.

Návrh nového systému dávek s tímto rostoucím ohrožením pracujících domácností nepočítá. Naopak důvodová zpráva k návrhu zákona mluví o snížení podpory u lidí s příjmem nad trojnásobkem životního minima – což je u jednotlivce při čistém příjmu okolo 15 tisíc Kč, u samoživitelky s jedním dítětem u příjmu okolo 21 tisíc Kč aj., tedy skupiny v nejnižších příjmových decilech, které jsou extrémně ohroženy.

¹² Jde o počet dětí v domácnostech, kterým zbývá po uhrazení nákladů na bydlení na život méně než 60 % obvyklého zbytkového příjmu (přibližná velikost populace na základě analýzy dat Příjmy a životní podmínky za roky 2018 a 2023 provedené MMR).

¹³ <https://www.potravinovebanky.cz/tiskove-zpravy/potravinove-banky-v-roce-2023-dokazaly-uspokojit-narust-poptavky-po-potravinove-pomoci>

2.2 Podpora nízkopříjmovým pracujícím domácnostem je efektivní, jen když jim nabízí ochranu před chudobou. Návrh jde opačným směrem

V současné situaci, kdy mzdy nerostou adekvátně nákladům na život, jsou dávky prakticky jediným dostupným nástrojem podpory nízkopříjmových domácností, zejména lidí v nájmu, ale stejně tak i skupin ohrožených energetickou chudobou.

Klíčovým kritériem pro zajištění základních potřeb v novém systému má být tzv. životní minimum. Tato částka ale není dlouhodobě valorizována podle vývoje aktuálních cen. Jak ukazuje přepočítání VUPSV, který jsme pro potřeby této analýzy aktualizovali o aktuální inflaci, životní minimum je dnes několik tisíc pod částkou potřebnou pro pokrytí zcela základních potřeb (viz Tabulka 1).

Tabulka 1: Srovnání stávajícího životního minima využívaného v systému dávek s přepočtem částek potřebných pro pokrytí minimálního kupního koše pro základní potřeby dle VUPSV (valorizováno pro rok 2024)

člen domácnosti	Životní minimum, s kterým pracuje dávkový systém	Životní minimum v roce 2021 dle Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí*	Životní minimum v roce 2024 po zohlednění inflace mezi lety 2022 a 2024**
jednotlivec (samostatně žijící)	4 860	5 355	6 762
první osoba v domácnosti (o více členech)	4 470	5 128	6 491
další osoba v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	4 040	4 370	5 556
dítě do 6 let	2 480	2 779	3 532
dítě ve věku 6–15 let	3 050	3 685	4 672
nezaopatřené dítě ve věku 16–26 let	3 490	4 272	5 409

* Viz studii Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí: "Náplň a konstrukce životního a existenčního minima 2021". Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_519.pdf Částky představují dle závěru studie "minimální minimum".

** Částky nejsou výsledkem prostého navýšení částek pro rok 2021 o všeobecnou inflaci mezi lety 2022 a 2024, ale zohledněním inflace v letech 2022 až 2024 u každé z jednotlivých položek životního minima. V případě potravin a nealkoholických nápojů tak například pracuje s hodnotami 16,7 % v roce 2022, 11,5 % v roce 2023 a -3 % v roce 2024 od ledna do září (v roce 2024 došlo ke snížení cen potravin). Hodnoty inflace převzaty z Veřejné databáze ČSÚ (Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace ECOICOP – meziroční index, dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/shortUrl?su=a253a015>).

Se zavedením jedné dávky dochází k rozšíření logiky životního minima ze systému hmotné nouze, který má sloužit jako dočasná pomoc, na široký okruh domácností, kterých se týká dlouhodobá příjmová chudoba. **Částka životního minima ale není určena na dlouhodobé přežití.** Pro nízkopříjmové (pracující) domácnosti je přitom klíčové, aby mohly z běžného

příjmu naplnit základní potřeby na úrovni, která jim umožní zapojení do společnosti.¹⁴ **Funkční sociální systém by neměl usilovat jen o zajištění holého přežití, ale o zapojení do sociálního života, možnost pokrytí dlouhodobých potřeb, vzdělávání a rozvoje dětí či dostupnost zdravotních potřeb** (viz také část Jak vyhodnocujeme dopady?). Zejména úspěch dětí ve vzdělání je v Česku výrazně svázán s finančním postavením rodiny. Jak ukazuje Graf 22 v příloze Dopad chudoby na děti, vliv socioekonomického statusu je čtvrtý nejsilnější ze všech sledovaných zemí OECD.

Jak ukazujeme na příkladech ve II. části, v novém systému je podpora nejvíce snižována právě nízkopříjmovým pracujícím (zejména těm v nájmu), kteří mají jen trochu vyšší než minimální příjmy. **Ke snížení pomoci v řádu tisíců korun oproti současnosti dochází u domácností, které mají příjmy na úrovni prvního a druhého příjmového decilu** (Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč, Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce, Příklad 3: Jednotlivci: snížení podpory o více než 6 tisíc). Jde o domácnosti, **kteří se již v současnosti pohybují na hraně chudoby nebo pod ní**. Částky, které jim po reformě zůstanou na život, budou pod hranicí chudoby, často i pod hranicí pro pokrytí základních potřeb.

Zároveň nový systém nemotivuje k navyšování příjmů, protože s vyššími příjmy podpora velmi rychle klesá. **Pokud jsou domácnosti v exekuci, je pokles ještě výraznější** (viz Příklad 4: Lidé v exekucích: propad příjmu pod životní minimum).

2.3 Systém povede k prohlubování chudoby rodin s dětmi v nájmu, samoživitelk a osamělých senierek

Nejvíce ohroženy chudobou jsou dnes pracující rodiny s dětmi, samoživitelky a osamělé seniorky. V případě těchto skupin domácností je chudoba 4–8 krát vyšší než u jiných domácností, dotýká se třetiny osamělých senierek, téměř poloviny samoživitelk (46 %) a dvou pětin úplných rodin (41 %) v nájmu. Mezi lety 2018 až 2023 došlo u všech těchto skupin k nárůstu ohrožení chudobou, nárůst chudoby rodin v nájmu byl přitom nejvýraznější (viz Graf 16 a 17 v příloze Kdo je ohrožen chudobou).

Proto se ve vyhodnocení dopadů dávkové reformy (viz Příklady – Dopady reformy na finanční situaci domácností) věnujeme právě těmto třem nejvíce ohroženým velkým skupinám domácností. Jak je vidět z Tabulky 2, zatímco stávající dávkový systém je na tyto domácnosti poměrně zacílen, **reforma snižuje podporu právě pro rodiny pečující o děti do 3 let, které čelí propadu příjmu po narození dítěte; samoživitelkám s dětmi staršími 7 let i seniorkám.**

Tabulka 2: Vyhodnocení efektů revize na nejvýznamnější skupiny chudobou ohrožených domácností v Česku

¹⁴<https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/chapter1.pdf/>
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/07420528.2010.490099/>
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2006.00260.x/>
<https://www.psychologicalscience.org/observer/how-poverty-affects-the-brain-and-behavior/>

Typ ohrožené domácnosti	Očekávatelné (logické) fungování dávkového systému	Funguje nyní dávkový systém?	Co dělá revize dávek?	Efekt revize*
A. Rodiny s dětmi	Systém zmírňuje propad příjmů rodiny po narození dítěte (a vyrovnává růst nákladů).	Ano	Snižuje podporu rodinám pečujícím o dítě do 3 let.	Propad mladých rodin v nájmu do vážné chudoby (spec. s 2. dítětem).
B. Samoživitelky	Chrání před extrémní chudobou pracující samoživitelky se školními i předškolními dětmi.	Částečně (snížené normativní náklady pro rok 2024)	Systém přestává fungovat v 8 letech dítěte.	Zesílení znevýhodnění dětí samoživitelek.
C. Osamělé seniorky v energetické chudobě	Výše podpory se odvíjí od energetické náročnosti bydlení (je vyšší pro seniorky v rodinných domech, nižší pro seniorky v bytech).	Ano (od navýšení normativních nákladů v roce 2022)	Zavádí neefektivní jednotnou podporu pro seniorky žijící v bytech (příliš vysoká) a v domech (nedostatečná).	Udržování nejohroženějších seniorek v chudobě.

3. NEGATIVNÍ EFEKTY: Koncentrace chudoby a omezení řešení sociálního vyloučení

Pro to, aby mohlo dojít k omezování obchodu s chudobou, je nezbytné nejen přijetí Zákona o podpoře bydlení, ale i fungování dávkového systému, který umožní lidem v bytové nouzi zaplatit nájemné mimo vyloučené lokality. Navrhovaný systém ale naopak povede ke koncentraci chudých lidí a snížení efektivity projektů, které cílí na řešení situace lidí, kteří jsou v akutní bytové nouzi / stejně jako efekty projektů, které podporují zapojení osob ohrožených sociálním vyloučením na trh práce.

3.1 Koncentrace chudých do lokalit, kde jsou levné nájemné, zhoršování obchodu s chudobou

Reforma dávek nově zavádí minimální standardy bytů, do kterých je možné vyplácet dávky. Tato restrikce ale sama o sobě byznys s chudobou neřeší, a to z následujících důvodů:

- Dokud nebudou mít lidé vyloučení z běžného nájemního trhu možnost sociálního či dostupného bydlení, omezení dávek jejich vykořisťování obchodníky s chudobou neukončí – lidé se nemají kam stěhovat. (Podrobněji viz Zpráva o vyloučení z bydlení 2024, která se problematikou obchodu s chudobou podrobně zabývá).
- Reforma omezuje výplatu dávek do nevyhovujících bytů, kde ve skutečnosti žije jen malá část z lidí v bytové nouzi.¹⁵ Výrazně více lidí žije v extrémně přelidněných bytech, přežívá po příbuzných a známých nebo na ubytovnách.

Vzhledem k navrhovanému snížení podpory v oblasti bydlení lze předpokládat, že reforma dávek posílí (už dnes silné) tendence ke koncentraci chudých lidí do obcí a lokalit s levným

¹⁵ Viz Zpráva o vyloučení z bydlení 2024. Dostupné z: <https://zabydleni.org/ke-stazeni>

nájemným. Jinde si chudé domácnosti nebudou moci dovolit bydlet. Snížení podpory, které návrh přináší, bude lidem závislým na finanční podpoře státu umožňovat bydlet jen v lokalitách s levnými nájmy, prohloubí tedy prostorovou koncentraci chudých a jejich sociální vyloučení.

3.2 Omezení možnosti zabydlování v rámci tzv. Housing First projektu

U osob bez domova, které nebudou označeny za zranitelné, nebude možné ukončovat bezdomovectví. Při navrhovaných normativech na bydlení nebude možné těmto lidem nalézt standardní bydlení na komerčním trhu, protože jej nezvládnou uhradit.

- Jde například o osoby, které jsou bez přístřeší z důvodu nediodagnostikovaného duševního onemocnění. Zařízení invalidního důchodu je často velmi složitá a dlouhá cesta, která je pro velkou část lidí bez stabilního bydlení neuskutečnitelná. Člověk bez invalidního důchodu ovšem nebude označen za zranitelného – a v novém systému u něj dojde ke snížení podpory na částku, se kterou nebude mít šanci si bydlení udržet.
- V podobné situaci budou také například osoby, které odcházejí z násilného vztahu a mohou být dočasně bez příjmu (s výjimkou žen, které mají děti do sedmi let).

U osob se zkušeností s bezdomovectvím nelze očekávat výrazné pracovní zapojení bez stabilního zázemí/bydlení, které bude ale v nově navrženém systému mimo sociální byty s extrémně nízkým nájemem (na hraně ekonomické udržitelnosti pro vlastníky) nedostupné.

Naopak hrozí, že domácnosti (zejména jedinci v dlouhodobě nejisté situaci, s nízkými příjmy) budou podstatně více vytlačováni na ubytovny, případně se budou do bezdomovectví propadat, jak podrobněji ukazujeme u Příklad 3: Jednotlivci: snížení podpory o více než 6 tisíc.

3.3 Výrazné omezení možnosti oddlužení / splácení dluhů z legálních příjmů

V exekuci je dnes velká část dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnaných osob. Oddlužení nebo vidina splácení dluhů je klíčovým faktorem, který ovlivňuje motivaci k přijetí a udržení legálního zaměstnání.

Jak ukazujeme na příkladu Příklad 4: Lidé v exekucích: propad příjmu pod životní minimum, po reformě bude pro lidi v exekucích/insolvenci přijetí legálního zaměstnání (natož zaměstnání, které umožní splácení dluhů), ekonomicky sebevražednou strategií: **legální příjmy, které jim zůstanou na život po zaplacení nájmu, nemohou stačit ani na jídlo. To bude zásadně podkopávat efektivitu fungujících projektů v oblasti zaměstnanosti** (jako například aktuálně pilotovaných Integračních pracovních míst¹⁶).

Reforma jde tedy přímo proti tomu, aby lidé s exekucemi vstupovali do legálního zaměstnání, přijímali lépe placenou práci, která jim umožní splácet dluhy, a zejména pak proti tomu, aby vstupovali do oddlužení. Oddlužení v současnosti zahajuje okolo 20 tisíc osob ročně, což je zlomek z více než 630 tisíc osob v exekuci (více než 410 tisíc s více než 4 exekucemi).¹⁷ Zde je třeba připomenout, že velká část exekucí narostla do nesplacitelných částek nikoliv v důsledku individuálních pochybení, ale systémového nastavení.¹⁸ **V rámci**

¹⁶ <https://www.mpsv.cz/pilotni-overeni-integracniho-pracovniho-mista>

¹⁷ <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/exekuce/>

¹⁸ <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/24/Jak-rostly-dluhy-FINAL.pdf>

reformy nebyla využita jedinečná příležitost podpořit zvýšení dostupnosti oddlužení skrze započítávání příjmu po insolvenčních srážkách u této skupiny.

Praktickým efektem bude další vytlačování lidí s exekucí do šedé ekonomiky a poloformálních forem zaměstnání jako jediné ekonomicky udržitelné strategie.

4. VADNÝ PROCES: Netransparentní, nedostatečně konzultovaný

I přes dlouhé období příprav nebyla revize dostatečně konzultována s experty a expertkami, nebyla provedena adekvátní analýza bezprostředních i dlouhodobých dopadů a předkladatel reálně nevypořádal většinu připomínek dalších ministerstev a institucí.

4.1 Nedostatečné konzultace s experty

V rámci přípravy dávkové reformy proběhlo sice opakované setkání se zástupci odborné veřejnosti a nevládního sektoru (organizací působících v sociální oblasti), setkání ale měla vždy pouze frontální charakter, aktérům nebyly zprostředkovány informace s dostatečným předstihem, nebyl zde prostor pro diskusi. Zcela absentovalo zapojení odborníků do přípravné fáze: identifikace klíčových problémů, rizik a potřeb.

4.2 Nedostatečná analýza bezprostředních i dlouhodobých dopadů

Předkladatel nezpracoval vyhodnocení dopadů na fungování dávkového systému jako nástroje zmírňování chudoby v Česku (hlavního účelu systému) a dopadů na nejvýznamnější skupiny domácností. Ty prezentuje až tato analýza. V návrhu ministerstva zcela absentovala analýza střednědobých a dlouhodobých dopadů revize v oblastech klíčových pro budoucnost Česka, jako je finanční dostupnost bydlení pro mladé rodiny (a s tím spojená porodnost), vyrovnávání životních šancí dětí z chudých rodin (v Česku velmi nerovné), nebo rezidenční segregace chudých a obchod s chudobou.

4.3 Přehlížení připomínek dalších resortů a institucí

Další ministerstva a instituce měla v průběhu meziresortního připomínkového řízení k návrhu stovky zásadních připomínek. To samo o sobě u takto velké reformy není až tak neobvyklé (byť množství zásadních připomínek bylo v tomto případě opravdu vysoké). Co je velmi nestandardní, je skutečnost, že se MPSV nepodařilo mnoho připomínek úspěšně vypořádat (připomínky byly staženy až na základě politického rozhodnutí členů vlády). Řadu problematických parametrů revize rozporovalo (mimo jiné) jak Ministerstvo pro místní rozvoj zodpovědné za politiku bydlení a regionálního rozvoje, tak Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, které vyjádřilo (mimo jiné) obavy z toho, že dojde k dalšímu zhoršení v rovnosti šancí dětí v Česku, posílení koncentrace chudých do levných lokalit a s tím spojené další zvýšení vysoké zátěže pro školy v některých obcích.

5. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Nevhodné způsoby stanovení nákladů na bydlení

Klíčovým problémem celé navrhované reformy jsou změny v oblasti bydlení, které výrazně sníží dostupnost bydlení pro široké skupiny obyvatel. Jde jednak o zdroje dat, z nichž mají do budoucna vycházet stropy pro uznatelné náklady na bydlení (tzv. normativní nájem), ale i o rozhodnutí aplikovat zcela odlišné stropy uznatelných nákladů na bydlení pro tzv. „zranitelné“ a „nezranitelné“ skupiny. Plošný energetický paušál je rizikový pro řešení energetické chudoby do budoucna.

5.1 Špatná podkladová data pro stanovení uznatelných nákladů na bydlení

MPSV navrhuje, aby se stropy pro uznatelné náklady na bydlení (tzv. normativní nájem/vlastnický paušál)¹⁹ nově stanovovaly podle výše nájemného, které platili dřívější příjemci dávek. U tzv. zranitelných domácností bude částka vycházet z hodnoty 75. percentilu nájemného příjemců v prvních 8 měsících předchozího roku, u ostatních (tedy většiny domácností), které do kategorie zranitelných nespádají²⁰, bude vycházet z mediánu.

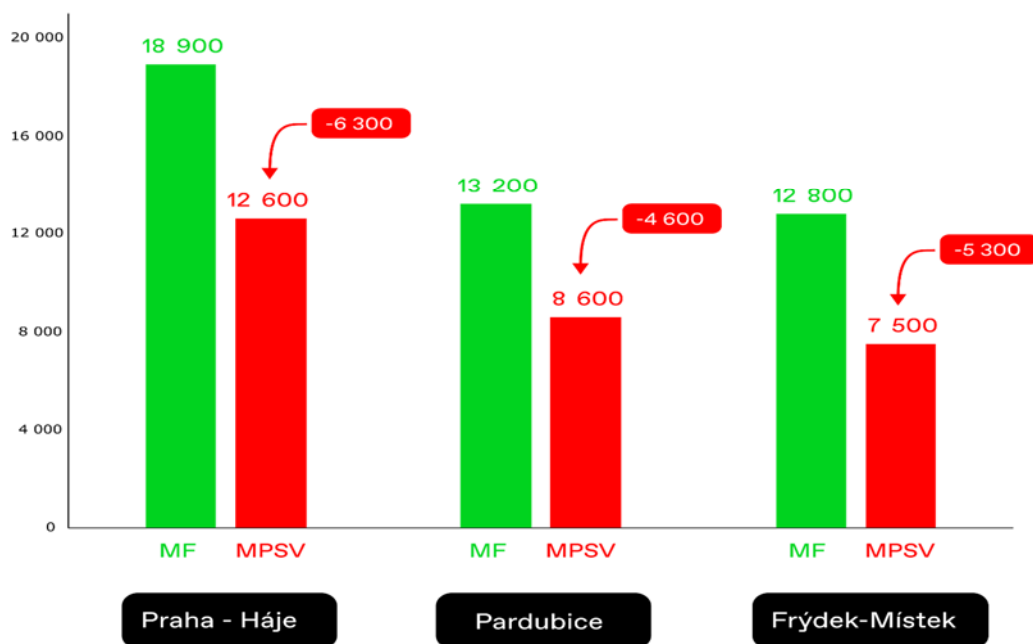
Data o nákladech na bydlení u stávajících příjemců Příspěvků na bydlení ukazují, že čtvrtina až třetina z nich platí poloviční než aktuální místně obvyklé nájemné. Graf 5 níže srovnává výši navrženého normativního nájemného s aktuálním obvyklým základním nájemným nevybaveného bytu dle cenové mapy Ministerstva financí. Z těchto dat vychází, že **v novém návrhu budou zastropovány náklady na bydlení na částce o 5 až 6 tisíc korun nižší, než je aktuální obvyklé tržní nájemné.** Pro domácnosti, které platí běžný komerční nájem, budou tedy dávky počítány z částek, které jsou výrazně nižší, než kolik skutečně platí. **To zásadně sníží podporu domácnostem, které jsou odkázány na běžné tržní nájem,** tedy zejména mladé ve větších městech viz část Nejistým bydlením jsou nejvíce ohroženy mladé rodiny – na ně dopadne reforma nejhůře.

¹⁹ K výpočtu podrobněji k jeho novému využití viz část Nevhodná konstrukce: Složitost výpočtů.

²⁰ Rozdělení domácností je podrobně popsáno v části Zranitelnost domácností – kritérium, které nově rozdělí domácnosti na dvě kategorie s odlišnými právy.

Graf 5: Navrhovaný normativní nájem (bez služeb) pro rok 2024 dle návrhu MPSV ve srovnání s cenovou mapou MF

Porovnání obvyklého nájemného malého bytu (2kk, 56 m²)
dle cenové mapy MF* s výší nájemného pro 3 osoby,
kterou chce použít MPSV pro výpočet složky bydlení v nové dávce**

* Jedná se o "základní výši nájemného" nevybaveného bytu bez garáže v domě bez výtahu v roce 2024.

** Na základě analýzy dat poskytnutých MPSV, kterou zpracovalo MMR. Jedná se o nájemné příspěvků na bydlení v prvních osmi měsících roku 2023 (návrh zákona o dávce státní sociální pomoci počítá s tím, že normativní nájemné bude stanovováno na základě dat z prvních osmi měsíců předchozího roku, proto bylo pro analýzu vybráno období leden až srpen 2023, z kterých by byl stanoven normativ pro rok 2024, pokud by návrh platil).

5.2 Rozdělení domácnosti na zranitelné a ostatní – nejasné dvojí standardy, které trestají pracující

Rozlišení na zranitelné a nezranitelné má údajně motivovat ekonomicky aktivní domácnosti k práci. Jenže ne všichni, kteří nemohou pracovat, mají mít vyšší uznatelné náklady na bydlení. Navíc je pracovní bonus, který má kompenzovat nižší uznatelné náklady pro nezranitelné, příliš nízký (viz následující bod). **Navrhuje se tedy vytvoření dvojkolejného systému, který bude pro většinu žadatelů nesrozumitelný a který bude (oprávněně) působit jako nespravedlivý.**

Zatímco v současnosti měly domácnosti stejné velikosti ve stejném městě stejné stropy pro uznatelné náklady na bydlení, po přijetí reformy budou velmi odlišné, jak ukazuje Tabulka 3, která srovnává, jak se změní stropy pro uznatelné náklady pro domácnosti podle typu zranitelnosti.²¹ (Částky ukazují rozdíl pro stropy, nikoliv snížení dávky proti současnosti – to je většinou ještě výraznější, ovlivněné také dalšími změnami ve výpočtech.)

Například sousedi ve stejném domě (senioři x pracující domácnost) budou mít o tisíce korun odlišně nastavené uznatelné náklady pro nájem i energie – přestože za ně ve skutečnosti platí stejné částky. Pracující samoživitelce, se s dosažením 7 let dítěte sníží

²¹ Rozdělení domácností je podrobně popsáno v části Zranitelnost domácnosti – kritérium, které nově rozdělí domácnosti na dvě kategorie s odlišnými právy.

podpora na bydlení o řádově tisíce korun (Podrobněji viz Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč).

Tabulka 3: Srovnání stropů pro uznatelné náklady v nájemném bytě pro rok 2024

Změna uznatelných nákladů na bydlení (nájemní byt)						
velikost obce	Zranitelný			Ostatní		
	Praha, Brno	70tisíc a víc	do 70 tisíc	Praha, Brno	70tisíc a víc	do 70 tisíc
1 osoba	-669	-1137	-1605	-4998	-4705	-5357
2 osoby	3041	2039	1370	-1489	-2457	-2947
3 osoby	3468	2613	2181	-1486	-2208	-2699
4 osoby	1675	748	93	-4168	-4812	-4767
5 osob a více	2635	928	893	-3875	-4405	-4157

Tabulka srovnává normativní náklady na bydlení v nájemních bytech pro rok 2024 s normativním nájmem počítaným z nákladů příjemců dávek v roce 2023

5.3 Chybný předpoklad, že snížení složky dítě a bydlení vyrovná nově zaváděný pracovní bonus

Autoři reformy tvrdí, že snížení složky bydlení oproti stávajícímu příspěvku na bydlení není relevantní, protože dávku je třeba vyhodnocovat jako celek. V případě většiny chudých pracujících pracovní bonus situaci způsobenou nevhodně nastavenými normativy a snížení složky dítě nezachrání.

Pracovní bonus byl primárně navržen jako pobídka k pracovní aktivitě, nikoli jako nástroj kompenzující neadekvátně nízké normativy chudým pracujícím a – jak ukazujeme v části Příklady – Dopady reformy na finanční situaci domácností – domácností, které nejsou zranitelné, snížení normativů na bydlení dostatečně nekompensuje. Podrobněji toto ukazujeme v Tabulce 5 v příloze Efekty pracovního bonusu.

- Nárok ztrácí pracující jednotlivci s příjmem lehce nad minimální mzdou.
- U samoživitelek s 1 dítětem (1 dítě má přibližně 80 % samoživitelek) s příjmem na úrovni prvního decilu vychází pracovní bonus na necelých 600 Kč. To ani nevyrovná snížení složky dítě oproti přídatku na dítě ve výši 1 tisíc Kč (1 500 vs. 1000 Kč).
- U úplné rodiny se dvěma dětmi (mladší dítě je do 3 let věku), kdy jeden rodič čerpá rodičovský příspěvek a druhý má mzdu na úrovni 25. percentilu, pracovní bonus ve výši přibližně 500 Kč ani nevyrovná snížení složky dítě oproti přídatkům na děti (2 000 Kč vs. 2 800 Kč). Spolu se snížením složky bydlení oproti příspěvku na bydlení o 3 až 6 tisíc měsíčně dojde k zásadnímu snížení podpory rodin pečujících o děti do 3 let.

Lidé čerpající podporu v nezaměstnanosti nemají vůbec nárok na pracovní bonus, takže vůbec nemůže dojít k vyrovnání snížení složky bydlení o 3–6 tisíc.

Do budoucna se bude uvedený problém zhoršovat, protože reforma nepočítá s žádným mechanismem valorizace životního minima, jako klíčového parametru určujícího výši pracovního bonusu. Valorizace životního minima není povinná (neexistuje mechanismus,

který by vedl k navýšení při růstu cen), ale vychází z aktuálních politických rozhodnutí, což v historii vedlo k mnohaletým prolukám ve valorizaci, neodvisle od skutečných cen. Životní minimum je dnes hluboko pod částkami potřebnými pro pokrytí základních potřeb (viz Tabulka 1 v části Podpora nízkopříjmovým pracujícím domácnostem je efektivní, jen když jim nabízí ochranu před chudobou. Návrh jde opačným směrem).

5.4 Nedomyšlené zavádění jednotného energetického paušálu – omezená funkčnost v prevenci i řešení energetické chudoby

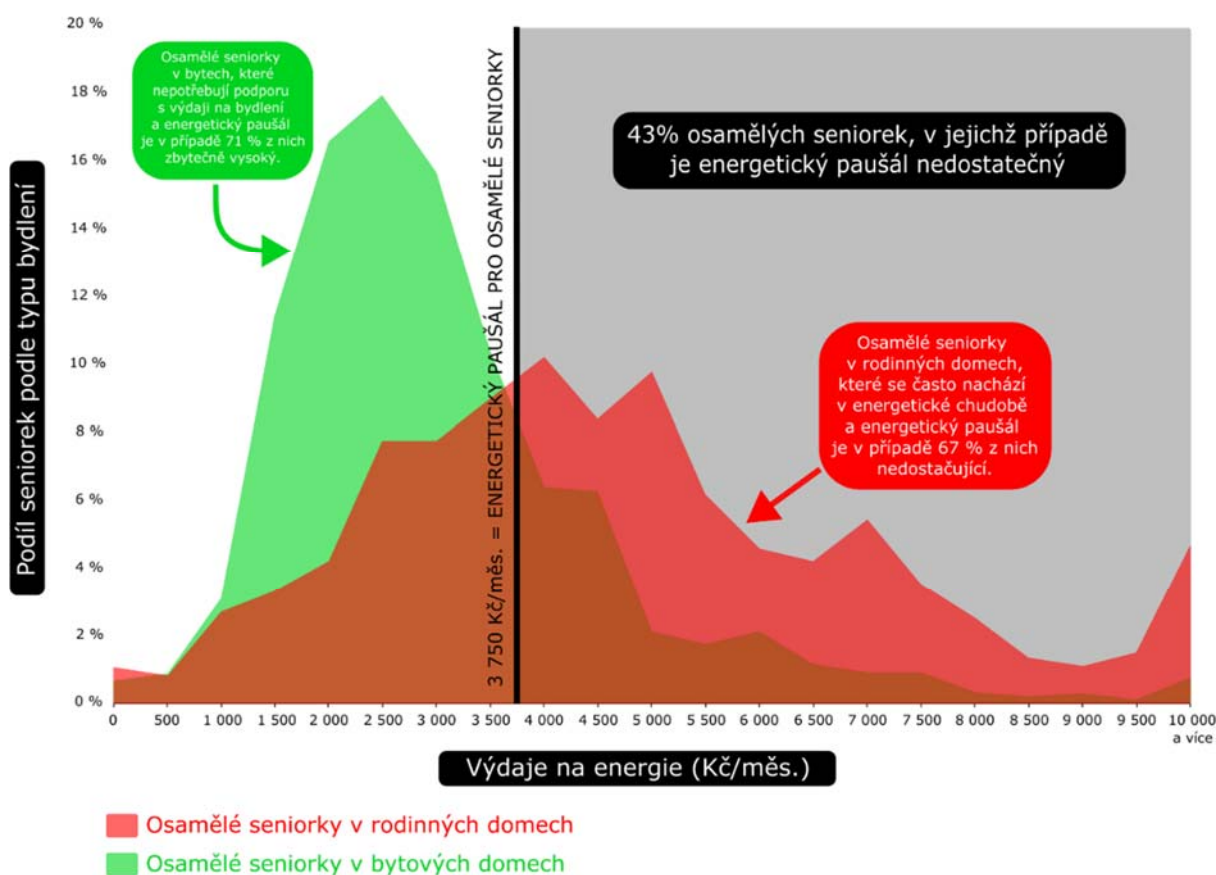
Jednotný energetický paušál pro osoby s příjmem nad 1,43 ŽM nabízí zjednodušení byrokratického procesu oproti současnosti. Nastavení fixní částky, které nezohledňuje skutečné náklady, které dopadají disproporčně na některé skupiny, ovšem znemožňuje využití dávek k řešení akutního problému energetické chudoby. Negativní dopady se budou regionálně koncentrovat a budou se týkat přednostně určitých skupin obyvatel (vlastníci či nájemníci s nízkými příjmy, bez rychlé možnosti situaci řešit stěhováním nebo zateplením). Jak podrobněji ilustrujeme na Příkladu 5: Osamělé seniorky: mizí nástroj ochrany před energetickou chudobou, **přestane systém po reformě fungovat jako nástroj pomoci s vysokými náklady na energie.**

Pro 99 % osamělých seniorek²² bude nově pro výpočet dávky pracováno namísto skutečných výdajů na energie s fikcí paušálního výdaje ve výši 3 750 Kč měsíčně. Ve skutečnosti jsou výdaje na energie u osamělých seniorek žijících v rodinných domech výrazně vyšší než u seniorek v bytech, což není nijak překvapivé, s ohledem na to, že 70 % (u rodinných domů ještě více) energetické spotřeby domácností jde na vytápění, které je u rodinných domů, obzvláště starých, v jakých žijí osamělé seniorky, výrazně nákladnější než v bytech. Jak ukazujeme na Grafu 6, **energetický paušál je tak nedostačující pro dvě třetiny seniorek žijících v rodinných domech.**

²² Vyjma cca 1 % nejchudších seniorek s důchodem do 7 tisíc, které mohou vykazovat skutečné výdaje na energie.

Graf 6: Výdaje na energie osamělých seniorek v Česku v porovnání s energetickým paušálem pro výpočet nové dávky

Porovnání výdajů na energie osamělých seniorek* žijících v bytových a v rodinných domech s energetickým paušálem navrženým MPSV.

* Data v grafu na analýzy základě dat z šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ v roce 2023.

5.5 Další nepromyšlené a nesystémové prvky

Navrhovaný systém v oblasti bydlení trpí řadou chyb, které jsou důsledkem nedostatečné vstupní analytické práce a konzultací, i nepromyšlených postupných změn, které byly do návrhu přidávány v průběhu přípravy. Zejména jde o následující oblasti:

- Problematická volba velikostních kategorií obcí pro stanovení normativního nájemného.** MPSV v návrhu kromě Prahy a Brna počítá pouze s 2 velikostními kategoriemi obcí: obce do 70 tisíc obyvatel a obce nad 70 tisíc obyvatel. Cena nájemného je sice ovlivněna velikostí obce, vliv mají ovšem i další faktory. Například v Jihlavě jako v krajském městě jsou ceny obvyklé jako u ostatních krajských měst, přestože má méně než 70 tisíc obyvatel. Naopak v Ústí nad Labem a Ostravě jsou ceny nájmu výrazně nižší než v ostatních obcích nad 70 tisíc obyvatel. Cena je také výrazně odlišná dle vzdálenosti od centra. I velmi malé obce v okolí velkých měst mají výrazně vyšší ceny nájmu, než některá větší města na periferiích.

- **Návrh pracuje s tím, že normativní nájemné bude stanovováno z rok starých dat** (za období leden až srpen předchozího roku), nezohledňuje, že inflace nájemného dosahuje dle ČSÚ v posledních 8 letech v průměru 5 % ročně a částky normativního nájemného by tedy měly být přibližně o 5 % vyšší, pokud se stanovují z rok starých dat.
- Návrh při řešení řady předem předvídatelných situací odkazuje na tzv. Mimořádnou okamžitou pomoc (nesystémový prvek): podstatný pokles příjmu/nárůst nákladů na bydlení, úhrada 1. nájemného/platby za ubytování atd.
- Prolomení bankovního tajemství, které pravděpodobně odradí část z lidí, kteří by měli na dávky nárok, ale nečerpají je. / Přispívá ke stigmatizaci příjemců.

6. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Nemotivuje k navýšení příjmu prací ani ke splácení dluhů

6.1 Reforma sice motivuje ke vstupu do zaměstnání, nikoliv už k navýšení příjmu prací

Návrh DSSP klade velký důraz na „odstranění bodů zlomu“, tedy situací, kdy dnes nástup do zaměstnání nebo navýšení příjmu nepřináší výrazné zlepšení finanční situace domácnosti.

Pro osoby bez exekucí (insolvencí) již v současném systému přinášel nástup do zaměstnání výrazné navýšení příjmu.²³ DSSP pro tyto lidi finanční motivaci k přijetí zaměstnání ještě zvyšuje – s nástupem do zaměstnání (zejména při příjmu okolo minimální mzdy nebo práci na dohodu) domácnosti výrazně poroste příjem oproti situaci, kdy jsou příjmově odkázáni pouze na dávky. Toto však neplatí pro lidi v exekucích (viz následující bod).

Výhoda ale **přestává platit, když se domácnost snaží změnit svou situaci dalším navýšením příjmu**. Zacilenost podpory jen na nejchudší skupiny (viz část Negativní efekty: Snižování podpory pro chudé pracující v době, kdy se zhoršuje jejich situace), vede k tomu, že výše podpory rychle klesá s nárůstem vlastních příjmů, a to i v situaci, kdy domácnost je stále pod hranicí chudoby / obtížně pokrývá základní potřeby. Jak ukazujeme v částech Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč a Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce, **při navýšení příjmů o tisíce korun dochází k rychlému snižování dávek a domácnosti tak z toho, co vydělá, zůstane jen velmi malá část.**

6.2 Systém nemotivuje k práci/splácení dluhů osoby v exekuci

Z dostupných dat i z praktické zkušenosti zaměstnanců Úřadu práce vyplývá, že je většina lidí, kteří jsou dlouhodobě (nebo opakovaně) evidováni jako nezaměstnaní, zadlužená. Pro to, aby se tito lidé dostali na legální trh práce, je rozhodující, aby byly jejich příjmy ve spojení s exekucemi dlouhodobě finančně udržitelné.

Pro zachycení udržitelnosti práce pro lidi v exekuci je třeba exekuční srážky zahrnout do modelování systému dávek – což se v případě navržené reformy bohužel nestalo. **Rozsáhlé**

²³ <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0958928718805870>

vstupní analýzy (identifikace „bodů zlomu“) v návrhu reformy tak nemají nic společného s reálnou situací velké části dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnaných.

Jak ukazujeme na Příkladu 4: Lidé v exekucích: propad příjmu pod životní minimum, **přijetí reformy de facto znemožní vstoupit do zaměstnání / přijmout lépe placené zaměstnání, které umožní jen skrze legální příjmy splácet dluhy.** Pro ty, kteří chtějí pracovat legálně bude výhodnější pracovat za nízkou mzdu – protože s navýšením příjmu rychle klesá dávková podpora, nezabavitelná částka ovšem roste pomaleji. Nízká mzda ovšem neumožňuje splácení dluhů ani insolvence.

7. NEVHODNÁ KONSTRUKCE: Složitost výpočtů

Navrhovatelé dávkové reformy tvrdí, že má reforma přinést zjednodušení celého systému. Podání jedné žádosti sice může skutečně zjednodušit proces pro žadatele, **celková konstrukce systému a výpočet jeho jednotlivých prvků bude ale výrazně komplikovanější než stávající systém.**

Výpočet každé ze složek je složitější než dnes: Zavádějí se nové hranice / zlomy, od kterých se složky dávky počítají jinak – pro každou složku jsou často jiné, v rámci jednotlivých složek vznikají nové podkategorie. Zásadně složitější je výpočet uznatelných nákladů na bydlení: má více kategorií domácností, více komponentů, více odlišných výpočtů v rámci jednotlivých komponent než současný systém. Tabulka 4 níže toto ukazuje na příkladu dávek na bydlení a dávek pro děti.

Zatímco dosud bylo možné pro zkušenější sociální pracovníky nárok na dávku a její výši lehce spočítat (zejména to platilo u Příspěvků na bydlení a Přířadků na děti), **v novém systému to bude téměř nemožné**, pokud nemají specifický zájem o algebraické rovnice nebo excelové tabulky.

Výše nároků podle nového systému bude rovněž podstatně nepřehlednější především pro samotné žadatele.

Tabulka 4: Změny ve výpočtu dávek na bydlení a dávek na děti (jako příklad celkového zesložení systému).

	V současnosti	Nově
Dávky na bydlení	<p>Příspěvek na bydlení (postup pro 80-90 % příjemců dávek na bydlení)</p> <p>Výpočet: Rozdíl mezi 30 % příjmů domácností a celkovými (doloženými) náklady na bydlení (včetně energií) zastropovaných tzv. normativy.</p> <p>Uznatelné náklady-normativy jsou odlišné v případě nájmu podle velikosti obce a počtu členů domácnosti / v případě vlastnictví jen počtem členů. Jsou stanoveny každoročně usnesením vlády.</p> <p>Možnost žádat jen v bytech.</p>	<p>Složka bydlení</p> <p>Výpočet: U příjmu do dvojnásobku životního minima (ŽM): Rozdíl mezi 30 % příjmů domácností a uznatelnými náklady</p> <p>U příjmu nad dvojnásobek životního minima se k 30 % příjmů domácnosti přičítá ještě 10 % z příjmu nad 2x ŽM</p> <p>Uznatelné náklady na bydlení se skládají z normativního nájmu (nebo vlastnického paušálu) a energetického paušálu/energií.</p> <p>- Normativní nájem stanoví strop pro uznatelné náklady za (doložené) nájemné a služby. Stejně jako u současných normativů rozlišuje velikost obce a počet členů domácnosti (rozšířeno na 5 kategorií, nově o kategorii jednotlivců).</p> <p>Výše je odlišná pro zranitelné a nezranitelné domácnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> částka u zranitelných domácností vychází ze součtu nákladů 75p příjemců dávek v lednu až srpnu předchozího roku a tzv. nákladů spojených s údržbou bytu (stanoveny v zákoně), částka u nezranitelných domácností vychází ze součtu nákladů 50p příjemců dávek v lednu až srpnu předchozího roku a tzv. nákladů spojených s údržbou bytu (stanoveny v zákoně).
	<p>Doplatek na bydlení (postup pro cca 10 % příjemců dávek na bydlení)</p> <p>Výpočet: Dopláčí rozdíl mezi životním minimem domácnosti a příjmy domácností včetně dávek (Příspěvek na bydlení, přídavky na děti, Příspěvek na živobytí a životním minimem) a uznatelnými náklady na bydlení.</p> <p>Uznatelné náklady na bydlení byly zastropovány tzv. cenami v místě obvyklými, v případě ubytoven a některých dalších typů bydlení je ještě strop na 80 % normativních nákladů.</p> <p>Vedle toho jsou stanoveny stropy uznatelných nákladů na energie a služby.</p> <p>Do životního minima (počtu členů) domácnosti se nezapočítávají členové, kteří nejsou eko-nomicky aktivní ani registrováni na ÚP</p>	<p>- Energie – odlišně stanoveny stropy/částky pro zranitelné a nezranitelné domácnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> částka u nezranitelných domácností s příjmem nad 1,43 ŽM: jde o tzv. energetický paušál (neodvisle od skutečných cen energií, nemusí se dokládat), částka u zranitelných domácností s příjmem nad 1,43 ŽM: jde o 1,5 násobek tzv. energetický paušálu (neodvisle od skutečných cen energií, nemusí se dokládat), částka u nezranitelných domácností s příjmem pod 1,43 ŽM: jde o skutečně doložené náklady, maximálně do výše 1,2 násobku energetického paušálu,

	(nebo spadají do skupiny, na které se toto nevztahuje).	<ul style="list-style-type: none"> částka u zranitelných domácností s příjmem pod 1,43 ŽM: jde o skutečně doložené náklady, maximálně do výše 1,2 násobku energetického paušálu pro zranitelné domácnost. <p>Do životního minima (počtu členů) domácnosti se nezapočítávají členové, kteří nejsou ekonomicky aktivní ani registrováni na ÚP (nebo spadají do skupiny, na které se toto nevztahuje).</p>
Dávky na děti	Přídavek na dítě	Složka dítě
	<p>Pro domácnosti s příjmem do 3,4x životního minima (ŽM)</p> <p>Výpočet: Fixní částka za každé dítě:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 výše podle věku nezaopatřených dětí (do 6 let, do 15 let, do 26 let) Navýšení o 500 Kč pro pracující rodiče a některé další skupiny 	<p>Pro domácnosti s příjmem do 4x životního minima (ŽM)</p> <p>Do životního minima (počtu členů) domácnosti se nezapočítávají členové, kteří nejsou ekonomicky aktivní ani registrováni na ÚP (nebo spadají do skupiny, na které se toto nevztahuje).</p> <p>Výpočet: Stejná základní částka za každé dítě:</p> <ul style="list-style-type: none"> Pro domácnosti s příjmem do 1,43x ŽM – 500 Kč za dítě Pro domácnosti s příjmem mezi 1,43x ŽM a 3x ŽM 1000 Kč za dítě Pro domácnosti s příjmem mezi 3x ŽM – a 4x ŽM: součinem částky 1 000 Kč a koeficientu, který je roven rozdílu mezi číslem 4 a podílu rozhodného příjmu a částky životního minima domácnosti

Část III.

PŘÍKLADY – DOPADY REFORMY NA FINANČNÍ SITUACI DOMÁCNOSTÍ

Jak vyhodnocujeme dopady?

Zajištění minima na přežití je důležité pro nastavení systému, u kterého se předpokládá rychlá změna situace domácnosti. Systém podpory nízkopříjmových (pracujících) domácností, který dlouhodobě nenechává domácnostem více, než jsou příjmy na úrovni nutné k prostému přežití, je ale rizikový. Násobí ohrožení domácností – vzniká riziko predlužení, horších školních výsledků dětí, negativních dopadů na zdraví, ale i riziko pocitu frustrace a polarizace společnosti.

Zjišťujeme proto, zda domácnost bude mít příjem pro krátkodobé přežití, i zda bude schopná s příjmem vycházet dlouhodobě. Sledujeme to prostřednictvím následujících parametrů:

- **Změna výše podpory oproti současnému systému:** rozdíl v reziduálním příjmu domácnosti (reziduální příjem = to, co zůstane po zaplacení nákladů na bydlení) v současném systému (podzim 2024) a při uplatnění nové dávky DSSP.
- **Pokrytí základních potřeb:** srovnání reziduálního příjmu (to, co zůstane po zaplacení nákladů na bydlení) s částkou, která má sloužit na dočasné pokrytí základních potřeb. Do této částky nejsou zahrnuty například volnočasové nebo školní aktivity dětí, dlouhodobé potřeby (rozbité spotřebiče), úspory aj. Částka vychází z valorizované hodnoty životního minima pro systém pomoci v hmotné nouzi (viz Tabulka 1 v části Podpora nízkopříjmovým pracujícím domácnostem je efektivní, jen když jim nabízí ochranu před chudobou. Návrh jde opačným směrem).
- **Ohrožení ztrátou bydlení (podíl příjmu, který domácnost vydává na bydlení):** Vydávali domácnost nad 40 % příjmu na bydlení, mluvíme o ohrožení nadměrnými náklady na bydlení, u více než 50 % příjmu o ohrožení ztrátou bydlení.²⁴ Vysoký podíl nákladů na bydlení na příjmech je považován za rizikový při ohrožení domácnosti výkyvy v příjmech a výdajích (ztráta práce, dlouhodobá nemoc, nečekaný vysoký výdaj aj.).
- **Situace chudoby (srovnání reziduálního příjmu s 60 % mediánu):** Domácnost není v situaci chudoby, pokud dosáhne po zaplacení nákladů na bydlení (reziduální příjem) na 60 % toho, co běžně zůstává domácnostem v Česku.²⁵ Příjmy pod touto hranicí indikují, že domácnost po finanční stránce velmi obtížně zajišťuje potřeby, které jsou běžné pro život ve společnosti.

Dopady reformy modelujeme v příkladech 1–4 na situaci lidí, kteří se snaží snižovat své náklady na život. Žijí v substandardních malých bytech, v levných lokalitách v rámci obcí, za nižší než běžný nájem, s podprůměrnými výdaji na energie.

- Modelové rodiny žijí v malých bytech, jejichž podlahová plocha odpovídá 25. percentilu plochy bytů nájemníků v Česku pro dané velikostní kategorie domácností.²⁶ Výdaje na energie jsou počítány podle dolní třetiny (33. percentil) nájemníků.

²⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Housing_cost_overburden_rate
<https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2021/08/Bydleni-jako-problem-2021.pdf>

²⁵ Pracujeme s mediánem reziduálního příjmu (po zaplacení bydlení) domácností v Česku dle EU-SILC 2023 (19 311 Kč), přepočteno na danou spotřební jednotku (váha 0,7 další dospělá osoba, 0,5 dítě do 13 let).

²⁶ Např. se předpokládá, že 4členná rodina žije v bytě o 60 m² (což je menší plocha, než jakou disponuje 75 % 4členných domácností nájemníků v Česku). Taktéž se předpokládá, že se rodina snaží spořit na energiích a dalších službách (největší část z nich tvoří voda) a její výdaje na energie a další služby jsou na úrovni 33. percentilu toho, co je obvyklé mezi nájemníky v Česku.

- Velikost bytů a náklady na služby a energie vychází z data šetření Příjmy a životní podmínky domácností (data za rok 2023). Náklady na bydlení jsou kalkulovány s pomocí cenové mapy Ministerstva financí (MF), konkrétně se „základní výší“ nájemného nevybavených bytů, kterou poskytlo pro účely analýzy MF.
- V souladu s platnou legislativou je nárok na dávky i exekuční/insolvenční srážka počítána z čistého příjmu bez daňového bonusu na děti (může se lišit od částky uvedené jako příjem ze zaměstnání v tabulkách, které bonus zahrnují). Srážky ze mzdy v Příkladu 4 jsou počítány pro situaci, kdy jsou spláceny přednostní pohledávky, nebo jde o insolvenční, nebo jde o osobu se 4 a více exekucemi. Danění i srážky ze mzdy jsou počítány podle pravidel platných na konci roku 2024.
- Přesná čísla jsou v příloze Podkladová data pro modelování dopadů reformy.

Příklad 1: Pracující samoživitelka: snížení podpory téměř o 3 tisíce Kč

Reforma snižuje podporu samostatně žijícím pracujícím rodičům s dětmi nad 7 let. Často jde o skupiny, které již v současnosti dávají vysoký podíl příjmu na bydlení a příjmově stěží pokryjí krátkodobé potřeby. Reforma neumožňuje vyrovnávání životních šancí jejich dětí, naopak oproti současnosti jejich situaci zhorší, a povede k prohloubení chudoby.

Toto ilustrujeme na příkladě samoživitelky v Praze-Hájích (část města s nižšími náklady na bydlení), s jedním osmiletým dítětem, která žije v menším bytě za podprůměrný komerční nájem. Tabulka ukazuje dvě situace nízkých příjmů pracující matky – mzda na úrovni 1. decilu a na úrovni 1. kvartilu v Praze.

Tabulka 5: Dopady reformy na samoživitelku s jedním dítětem v nájmu, Praha-Háje

		Mzda: 1. decil Praha (hrubá mzda 23 109 Kč)	Mzda: 1. kvartil Praha (hrubá mzda 30 700 Kč)
	<i>Příjem ze zaměstnání</i> <i>Výživné</i>	21 135 Kč 2 500 Kč	26 370 Kč 2 500 Kč
	<i>Nájem (nižší komerční nájem, substandardní velikost bytu 50 m²)</i> <i>Energie (snaha o úspory)</i> <i>Poplatky</i>	16 900 Kč 3 800 Kč 1 065 Kč	
	Změna výše podpory	- 1 808 Kč	- 2 711 Kč
	Kolik jim zůstane na měsíc dnes?	12 395 Kč	15 173 Kč
	Kolik jim zůstane na měsíc s DSSP?	10 587 Kč	12 462 Kč
	Jaký podíl příjmu bude dávat na bydlení?	67 % (vážné ohrožení ztrátou bydlení)	64 % (vážné ohrožení ztrátou bydlení)
	Dostane se ze situace chudoby?	Ne (chybí 6,8 tisíc)	Ne (chybí 4,9 tisíce)
	Bude mít minimum na přežití?	Ne (0,9	Těsně (1,1

		valorizovaného ŽM)	valorizovaného ŽM)
--	--	--------------------	--------------------

V čem je problém:

Samoživitelka **s dítětem nad sedm let není podle návrhu reformy považována za zranitelnou – tedy má velmi nízké uznatelné náklady na bydlení**, v důsledku čehož dojde ke snížení podpory o několik tisíc korun. Nižší bude v prvním případě i přídavek na dítě (snížení přes 500 Kč).

S příjmem lehce přes dvacet tisíc bude mít samoživitelka pracovní bonus přes pět set korun. Pokud si najde o pár tisíc korun lépe placenou práci, nebo bude pracovat na směny přesčas (pravý sloupec), na pracovní bonus nárok mít nebude – a to přesto, že se nadále příjmově pohybuje na hraně pokrytí zcela základních potřeb. U pracujícího s jedním dítětem končí nárok na pracovní bonus s příjmem čisté mzdy okolo 22 tisíc. Se dvěma dětmi trvá nárok na bonus déle, ale opět s vyšší mzdou rychle klesá.

V novém systému je méně než v současnosti bonifikována snaha zvýšit si příjem. Jak je vidět i na Grafu 7 v rámečku níže, pro člověka s příjmem 20 tisíc Kč při navyšování příjmu z práce v řádu tisíců korun reziduální (zbytkový) příjem téměř neroste.

Podrobnější rozpracování:

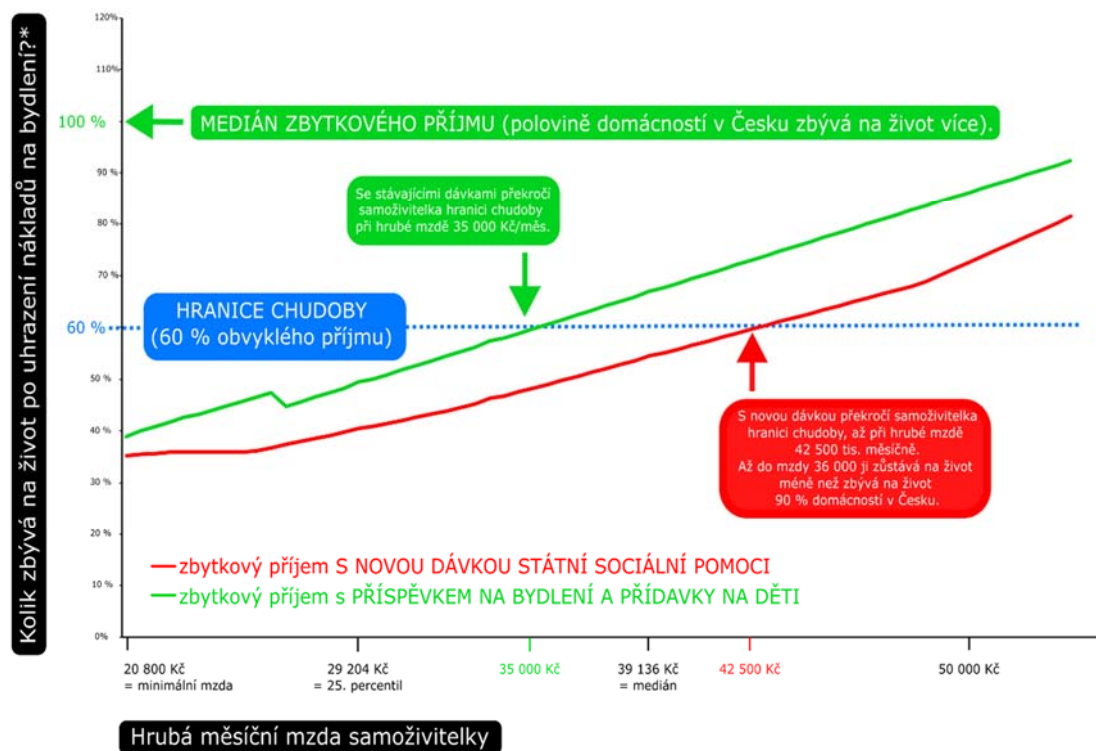
Po přijetí reformy bude pro samoživitelky těžší dostat se z chudoby

Jak ukazuje Graf 7 níže, **reforma nejen snižuje podporu nízkopříjmovým samoživitelkám, ale povede i k tomu, že pro ně bude podstatně obtížnější vystoupit ze situace chudoby.** Z chudoby by se s dávkou DSSP dostala samoživitelka žijící v Praze na Hájích až při hrubé mzdě 42,5 tisíc Kč/měsíc, což je o více než 7 tisíc více než dnes (srovnání červeného a zeleného boxu v grafu).

Aby samoživitelce zůstalo na život tolik, kolik je v Česku obvyklé, tedy nejen, že by se dostala z chudoby, ale dosáhla na medián zbytkového příjmu (v grafu vyznačeno zeleně), musela by mít hrubou mzdu nejméně 60 tisíc Kč/měs., což je reálně těžko dosažitelné.

Graf 7: Dopady revize dávek na samoživitelku s dítětem starším 7 let žijící na sídlišti v Praze na Hájích

Kolik zbude na život po uhrazení nákladů na bydlení samoživitelce se školním dítětem, která žije v nájmu na sídlišti v Praze na Hájích (celkem ji stojí bydlení obvyklou tržní částku 21,7 tis./měs.)?

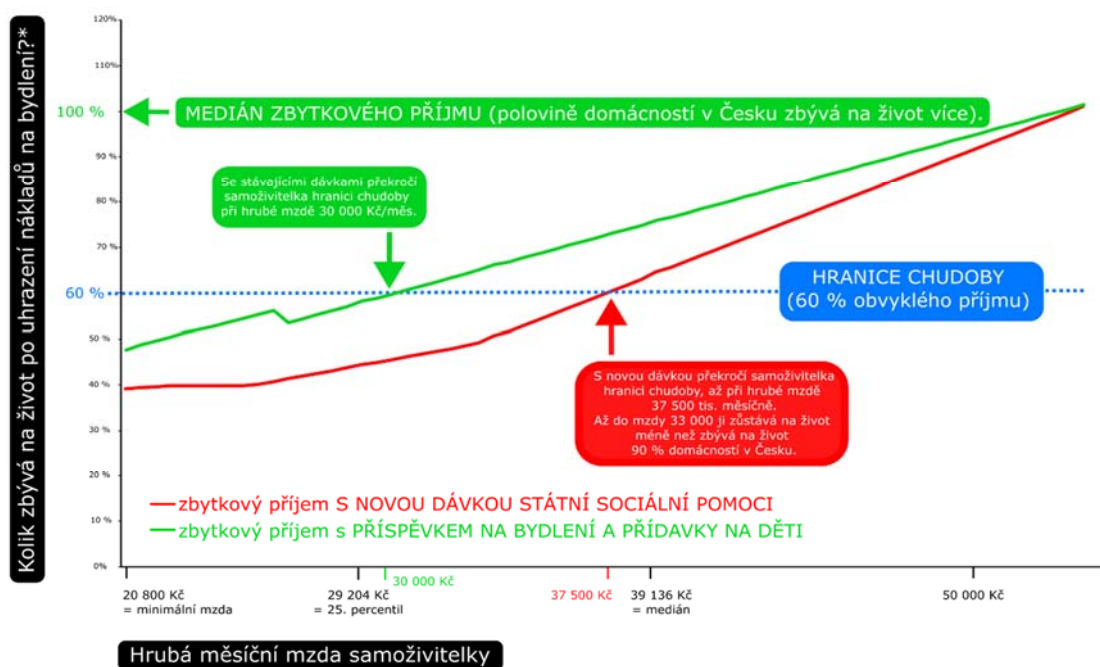

* Vyjádřeno jako % v Česku obvyklého zbytkového příjmu po uhrazení nákladů na bydlení přepočteného na spotřební jednotku. Přepočet na spotřební jednotky dle OECD, které standardně používá ČSÚ (1. dospělá osoba = 1 spotřební jednotka, 2. dospělá osoba = 0,7 spotřební jednotky, dítě do 13 let = 0,5 spotřební jednotky). Pro výpočet použita hodnota mediánu zbytkového příjmu v roce 2023, která činila 19 311 Kč na spotřební jednotku dle šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ. Kalkulace zahrnuje výživné ve výši 2 500 Kč měsíčně.

Stejně jako v případě úplných rodin s malými dětmi, které rozebíráme dále, má **dávková reforma na samoživitelky negativní dopady v Praze stejně tak jako v obcích s nižším nájmem, jako je Frydek-Místek.** Toto ukazuje Graf 8 na následující straně. Samoživitelka se dostane z chudoby při hrubé mzdě 37,5 tisíc Kč měsíčně, což je sice nižší hodnota než v Praze, ovšem v Moravskoslezském kraji hůře dosažitelná.

Graf 8: Dopady revize dávek na samoživitelku s dítětem starším 7 let žijící ve Frýdku Místku

Kolik zbude na život po uhrazení nákladů na bydlení samoživitelce se školním dítětem, která žije v nájmu na sídlišti ve Frýdku-Místku (celkem ji stojí bydlení obvyklou tržní částku 16,3 tis./měs.)?

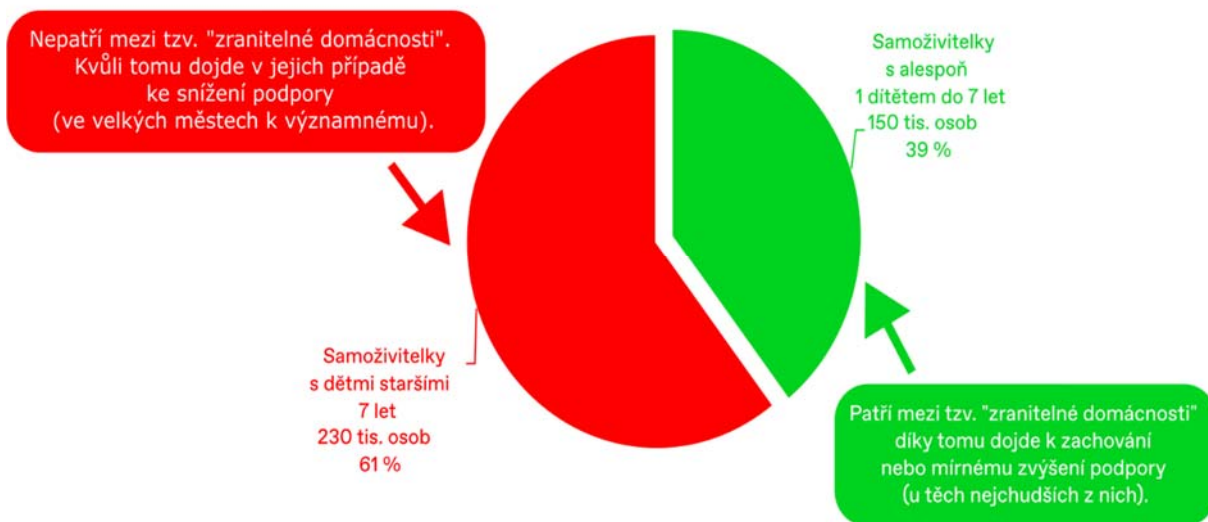
* Vyjádřeno jako % v Česku obvyklého zbytkového příjmu po uhrazení nákladů na bydlení přepočteného na spotřební jednotku. Přepočet na spotřební jednotky dle OECD, které standardně používá ČSÚ (1. dospělá osoba = 1 spotřební jednotka, 2. dospělá osoba = 0,7 spotřební jednotky, dítě do 13 let = 0,5 spotřební jednotky). Pro výpočet použita hodnota mediánu zbytkového příjmu v roce 2023, která činila 19 311 Kč na spotřební jednotku dle šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ. Kalkulace zahrnuje výživné ve výši 2 500 Kč měsíčně.

O jak významný případ jde?

V chudobě se celkem nachází přibližně 70 tisíc samoživitelských domácností, ve kterých žije přibližně 180 tisíc lidí, z toho 100 tisíc dětí. **Většina (70 %) samoživitelek má jedno dítě a větší část (61 %) samoživitelek má dítě ve věku 8 a více let**, jak je vidět z Grafu 9. Proto se analýza dopadů revize dávek zaměřuje na tuto největší skupinu samoživitelek, tj. samoživitelky s 1 dítětem starším 7 let.

Graf 9: Domácnosti samoživitelek v Česku podle věku dítěte

Samoživitelky v Česku podle věku dětí, o které pečují*

* Přibližná velikost samoživitelské populace na základě dat z šetření Životní podmínky za rok 2023 realizovaného ČSÚ.

Příklad 2: Rodina s malými dětmi: snížení podpory o více než 4 tisíce

Největší skupinu chudých v Česku představují úplné rodiny s nezaopatřenými dětmi žijící v nájemním bydlení (více než půl milionu lidí, z toho polovina jsou děti). Těmto rodinám, které jsou již dnes často ohroženy chudobou, reforma výrazně sníží podporu. Mezi nimi jsou obzvláště rodiny pečující o dítě do 3 let věku žijící v nájmu, které čerpají rodičovský příspěvek.

Dopad dávkové reformy na jejich situaci ilustrujeme na příkladu rodiny se dvěma dětmi žijící ve Frýdku-Místku (Moravskoslezský kraj).²⁷ Pracuje jeden dospělý, zatímco druhý je doma a pečuje o děti (2 děti do 6 let), opět bydlí za nižší komerční nájem, mají menší byt, šetří na energiích.

Tabulka 6: Dopady reformy na domácnost 2 dospělí, 2 děti v nájmu, Frýdek-Místek

		Mzda: 1. decil MS kraj (22 027 hrubá mzda)	Mzda: 1. kvartil MS kraj (28 084 hrubá mzda)
	Příjem ze zaměstnání Rodičovský příspěvek	24 235 Kč ²⁸ 9 344 Kč	27 709 Kč 9 344 Kč
	Nájem (nižší komerční nájem, substandardní velikost bytu 60 m ²) Energie Poplatky	12 360 Kč 4 333 Kč 1 667 Kč	
	Změna výše podpory	- 1 987 Kč	- 4 278 Kč
	Kolik jim zůstane na měsíc dnes?	24 408 Kč	27 256 Kč
	Kolik jim zůstane na měsíc s DSSP?	22 420 Kč	23 127 Kč
	Jaký podíl příjmu bude dávat na bydlení?	45 % (ohrožení nadměrnými náklady)	44 % (ohrožení nadměrnými náklady)
	Dostane se ze situace chudoby?	Ne (chybí 8,8 tisíc)	Ne (chybí 8,1 tisíce)
	Bude mít minimum na přežití?	Těsně (1,2 valorizovaného ŽM)	Těsně (1,2 valorizovaného ŽM)

V čem je problém:

Stejně jako v případě samoživitelky Složka bydlení dosahuje výrazně nižších částek než současný Příspěvek na bydlení, protože ve výpočtu nezohledňuje částky, kolik domácnost za bydlení skutečně platí. Také v tomto případě dochází ke snížení dávek na děti (zde o necelých 700 Kč). Vzhledem k tomu, že jde o větší domácnost (která má vyšší životní minimum), je zde

²⁷ Frýdek-Místek byl zvolen jako příklad obce s relativně nízkým nájemným.

²⁸ Vyšší než hrubá mzda díky bonusům na děti.

stále nárok na pracovní bonus, který ovšem nekompensuje snížení ostatních složek dávky oproti současnému stavu. Příklad dobře ilustruje, jak **snížená podpora umožňuje pokrýt zcela základní potřeby, nikoli už vystoupení ze situace chudoby nebo nestability bydlení**, které mají zvláště negativní dopady na děti (viz část Podpora nízkopříjmovým pracujícím domácnostem je efektivní, jen když jim nabízí ochranu před chudobou. Návrh jde opačným směrem).

Na případě domácnosti s dětmi je také dobře vidět, že nový systém (kvůli rychlému odebrání podpory) při nárůstu příjmu nebonifikuje, ale spíše trestá snahu navýšit si příjem prací. Při navýšení příjmu z práce o pět tisíc Kč domácnosti reálně v ruce zůstane o necelých tisíc korun více – přestože domácnost stále zůstává hluboko pod hranicí chudoby. Velmi nízká bonifikace navýšení příjmu je také vidět na Grafech 10 a 11 níže (rozmezí, kdy příjem téměř neroste, je v tomto případě delší než u samoživitelky, protože domácnost má vyšší životní minimum).

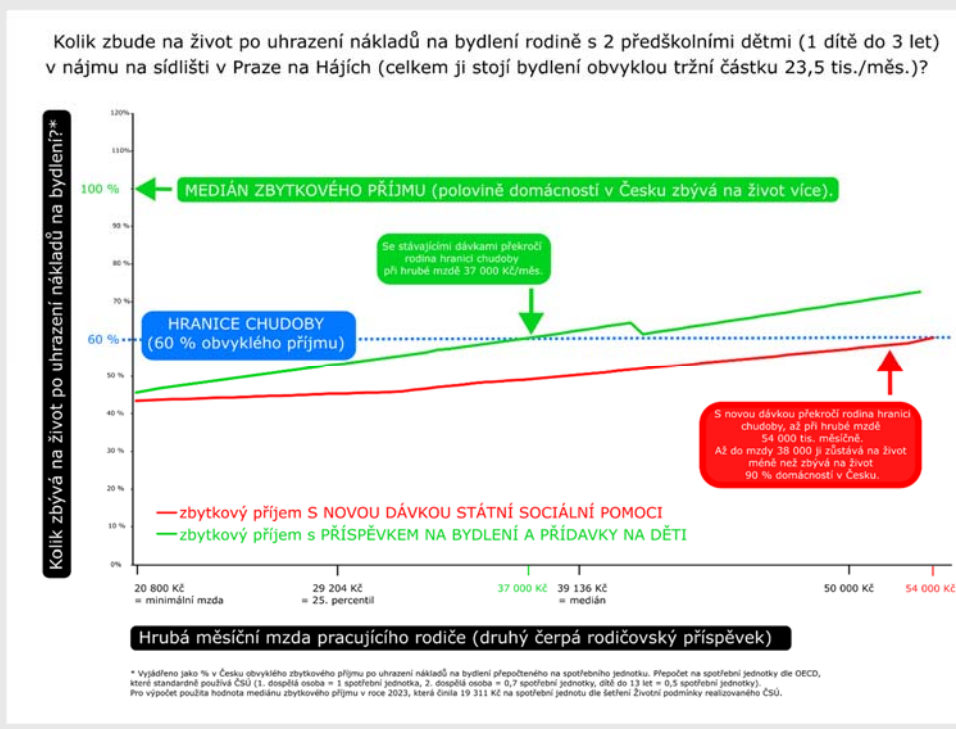
Podrobnější rozpracování:

Po přijetí reformy bude pro rodiny s dětmi těžší dostat se z chudoby

Jak je vidět z Grafu 10, už se stávajícími dávkami (příspěvkem na bydlení a přídavky na děti)²⁹ zbývá po uhrazení nákladů na bydlení rodině se dvěma předškolními dětmi (mladší z nich je do 3 let) žijící v nájmu na sídlišti v Praze³⁰ na Hájích na život výrazně méně, než je v Česku obvyklé.³¹ V chudobě, tj. s přepočteným zbytkovým příjmem nižším než 60 % obvyklé hodnoty, rodina zůstává až do doby, dokud pracující rodič nezačne pobírat mzdu blízkou se mediánu (37 tisíc Kč měsíčně).

V případě schválení revize **dojde k významnému zhoršení situace**. Rodina dlouho zůstává pod hranicí chudoby, i když bude mít pracující dospělý výrazně nadprůměrné příjmy. Z chudoby se dostane teprve tehdy, když pracující rodič začne vydělávat více než 54 tisíc Kč měsíčně (podle zbytkového (reziduálního) příjmu – a to bude stále velmi těsně nad hranicí chudoby).

Graf 10: Dopady revize dávek na rodinu se 2 předškolními dětmi (z toho jedno do 3 let věku) žijící v nájmu v malém bytě na sídlišti v okrajové části Prahy

Pokud se podíváme na dopady reformy na mladé rodiny ve Frýdku-Místku jako městě s relativně nízkými nájmy (cca o 5 tisíc Kč nižší než v Praze), ukáže se, že negativní dopady

²⁹ U rodin s dětmi do 3 let věku kalkulace pracují s tím, že rodina čerpá rodičovský příspěvek v průměrné výši, tj. 9 334 Kč/měs.

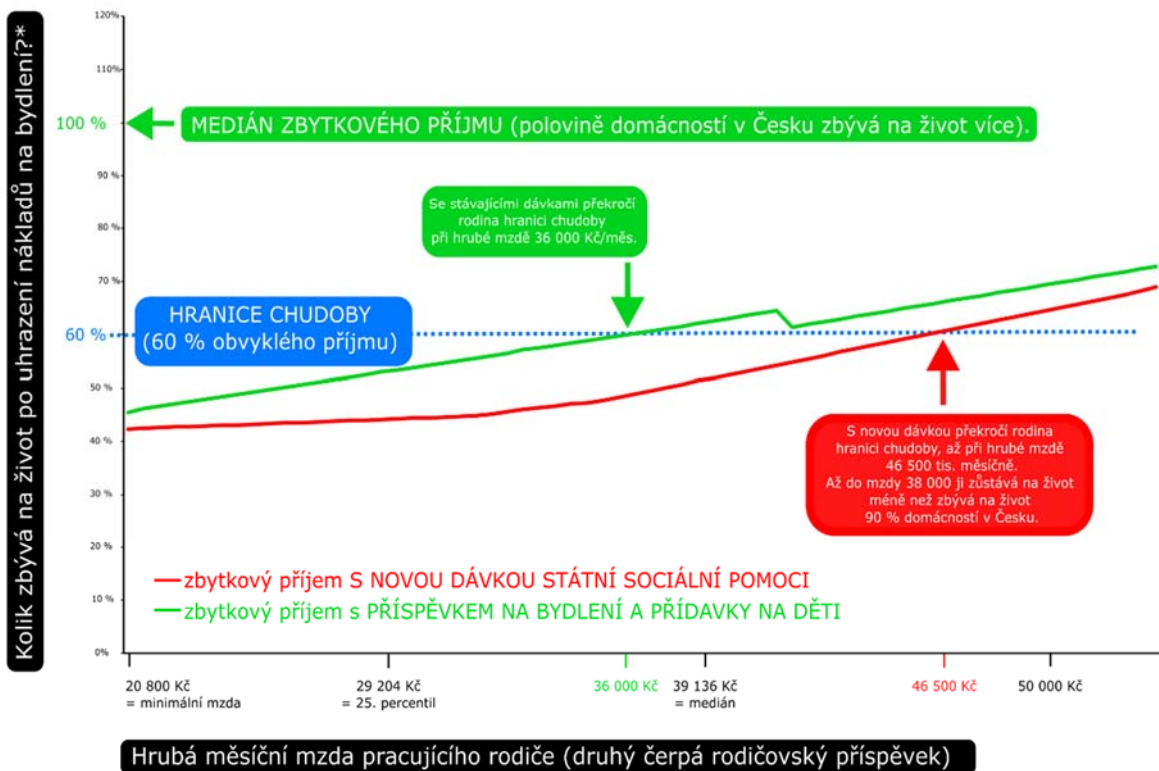
³⁰ V Praze žije přibližně 26 % ze všech rodin s dětmi do 3 let zatížených nadměrnými náklady na bydlení v Česku.

³¹ Z Grafu 10 je taktéž vidět drobný propad zbytkového příjmu v případě stávajících dávek způsobený ztrátou nároku na přídávky na děti. V případě schválení revize na tom budou ale rodiny ještě hůře.

revize jsou velmi obdobné dopadům reformy na rodiny pečující o dítě do 3 let věku v Praze. Mladá rodina ve Frýdku-Místku se sice nad hranici chudoby dostane již při mzdě 46,5 tisíc Kč/měs. V Moravskoslezském kraji je ale obtížnější dosáhnout vyššího výdělku než v Praze.

Graf 11: Dopady revize dávek na rodinu se 2 předškolními dětmi (z toho jedno do 3 let věku) žijící v nájmu v malém bytě na sídlišti ve Frýdku-Místku

Kolik zbude na život po uhrazení nákladů na bydlení rodině s 2 předškolními dětmi (1 dítě do 3let) v nájmu na sídlišti ve Frýdku-Místku (celkem ji stojí bydlení obvyklou tržní částku 18,4 tis./měs.)?

* Vyjádřeno jako % v Česku obvyklého zbytkového příjmu po uhrazení nákladů na bydlení přepočteného na spotřební jednotku. Přepočet na spotřební jednotky dle OECD, které standardně používá ČSÚ (1. dospělá osoba = 1 spotřební jednotka, 2. dospělá osoba = 0,7 spotřební jednotky, dítě do 13 let = 0,5 spotřební jednotky). Pro výpočet použita hodnota mediánu zbytkového příjmu v roce 2023, která činila 19 311 Kč na spotřební jednotku dle setření životní podmínky realizované ČSÚ.

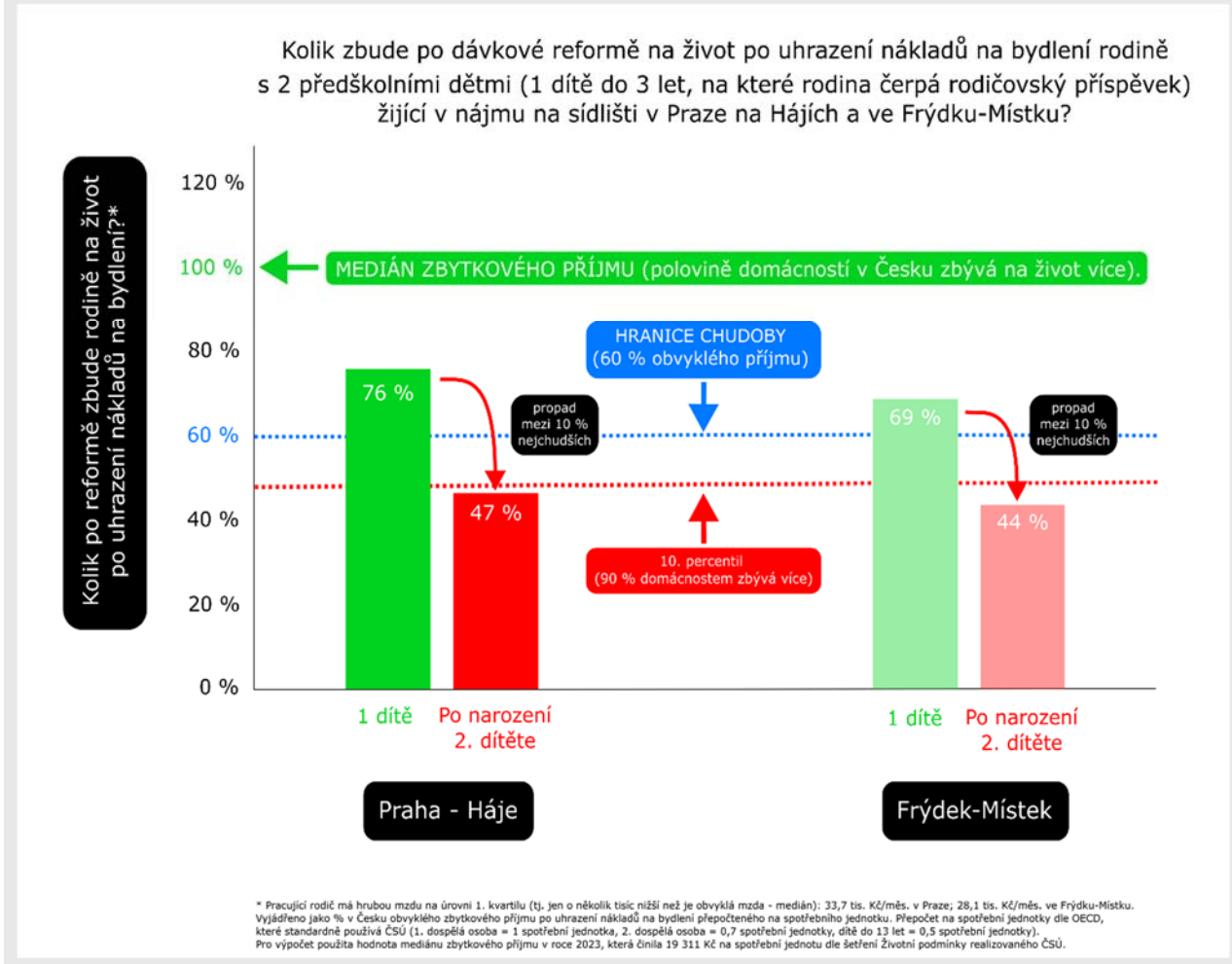
Výrazný propad příjmu při narození druhého dítěte

V Grafu 12 na následující straně je zachycen propad příjmu po narození druhého dítěte (a přechodu z peněžité pomoci v mateřství na rodičovský příspěvek) oproti situaci, kdy má rodina jedno dítě a oba rodiče už pracují (v předcházejících Grafech 10 a 11 je již situace po narození druhého dítěte). **Mladé rodiny po narození dítěte nechrání před chudobou dostatečně ani stávající dávkový systém,³² reforma dávek ale situaci těchto rodin ještě zhoršuje.**

³² Graf 12 neobsahuje pro přehlednost propad příjmů po narození druhého dítěte v případě, že rodina čerpá stávající dávky. Ten není tak výrazný, v Praze se rodina dostane těsně pod hranici chudoby (zůstane jí 57 % obvyklého přepočteného zbytkového příjmu), ve Frýdku-Místku na tom také bude lépe než v případě schválení revize (zůstane jí 52 % obvyklého přepočteného zbytkového příjmu).

Z Grafu 12 je vidět, že pokud **se rodina s předškolním dítětem žijící v nájmu rozhodne mít druhé dítě, může očekávat v případě uskutečnění reformy dávek výrazný propad příjmů, a to nejen pod hranici chudoby, ale rovnou mezi 10 procent nejchudších domácností v Česku.** To se například stane v případě, že má pracující rodič mzdu na úrovni 1. kvartilu³³ (necelých 34 tisíc Kč/měs. v Praze, 28 tisíc Kč/měs. ve Frýdku-Místku).

Graf 12: Propad příjmů po narození druhého dítěte u rodin v nájmu v Praze na Hájích a ve Frýdku-Místku v případě, že čerpají novou dávku státní sociální pomoci

O jak významný případ jde?

V ČR je přibližně 40 tisíc mladých rodin s dítětem do 3 let věku, které žijí v nájmu a jsou nadměrně zatížené náklady na bydlení (dávají na bydlení více než 40 % příjmů). V těchto rodinách žije celkem **150 tisíc lidí, z toho 70 tisíc dětí**. Kvůli nedostupnosti bydlení pro mladé, vzrostl podíl mladých rodin s dítětem do 3 let věku žijících v nájmu za posledních 10 let z 20 na 27 procent a bude dále stoupat s ohledem na krizi bydlení popsanou níže. V Praze a Brně,

³³ Pokud má pracující rodič o něco vyšší mzdu, než je mzda na úrovni 1. kvartilu, rodině to příliš nepomůže, protože s nárůstem mzdy se nová dávka snižuje. Zbytkový příjem rodiny po uhrazení nákladů na bydlení se po narození druhého dítěte dostane na vyšší hodnotu, než jakou disponuje 10 % nejchudších domácností v Česku, teprve tehdy až bude pracující rodič vydělávat více, než je obvyklá mzda (medián).

kde jsou nájem nejdražší, už nyní žije v nájmu 40 % mladých rodin s dítětem do 3 let věku.³⁴ Podrobněji viz část Nejistým bydlením jsou nejvíce ohroženy mladé rodiny – na ně dopadne reforma nejhůře.

Příklad 3: Jednotlivci: snížení podpory o více než 6 tisíc

Na jednotlivce žijící v nájmu dopadne snižování podpory v rámci DSSP nejtvrději. Jde o skupinu, které nejvíce pomohly změny v roce 2022. Po reformě vznikne situace, kdy budou skutečné náklady, za které mohou nízkopříjmoví jednotlivci získat bydlení, řádově vyšší než částky, které budou jako náklady na bydlení u nové dávky uznávány. Zatímco u některých toto přinese větší nejistotu bydlení, chudobu a stres, u dalších toto nastavení dávek povede k jejich vytlačení z bytů na ubytovny.

V této části ilustrujeme dopady na dvou případech – v prvním jde o jednotlivce (pravděpodobně ženu), který pracuje jako pečovatel*ka v Praze. Ve druhém o jednotlivce, který pracuje za minimální mzdu ve Zlíně. V obou případech v modelech pracujeme s bydlením v bytech za nižší komerční nájem v levnějších částech obce, se sníženými náklady na energie.

Pečovatelka v Praze

Případ pečovatel*ky v Praze ilustrujeme na dvou situacích. V prvním případě, pokud se jí podařilo najít velmi malý substandardní byt. Ve druhém, kdy z různých důvodů (například úmrtí partnera, nedostupnost menších bytů v dojezdové vzdálenosti aj.) bydlí i třeba dočasně v bytě standardní velikosti pro jednotlivce v nájmu.³⁵ V podobné situaci mohou být pracovníci a pracovníce v sociálních službách, pomocný pedagogický personál, kuchaři a kuchařky ve školách, městští policisté a policistky.

Tabulka 7: Dopady reformy na pracovníci v péči v nájmu, Praha-Háje

	Příjem ze zaměstnání	23 463 Kč (1. kvartil mzdy pracovníci osobní péče)	
	Nájem (nižší komerční nájem, Háje) Energie Poplatky	12 740 Kč (35 m ²) 2 899 Kč 689 Kč	16 562 Kč (49 m ²) 2 899 Kč 689 Kč
	Změna výše podpory Kolik jí zůstane na měsíc dnes? Kolik jí zůstane na měsíc s DSSP? Jaký podíl příjmu bude dávat na bydlení? Dostane se ze situace chudoby? Bude mít minimum na přežití?	- 5 971 Kč 16 424 Kč 10 453 Kč 61 % (vysoké ohrožení ztrátou bydlení) Ne (chybí 1,1 tisíc Kč) Ano (1,5	- 6 732 Kč 13 003 Kč 6 631 Kč 75 % (vysoké ohrožení ztrátou bydlení) Ne (chybí 5 tisíc Kč) Těsně (1,0

³⁴ Všechny údaje na základě analýzy dat Životní podmínky 2023 (resp. 2013).

³⁵ 49 m² je průměrná velikost bytu jednotlivce v nájmu dle šetření Příjmy a životní podmínky domácností 2023.

		valorizovaného ŽM)	valorizovaného ŽM)
--	--	--------------------	--------------------

Tento případ velmi dobře ilustruje, že **nový dávkový systém umožní pracujícím lidem, kteří budou velmi úsporní / podaří se jim najít velmi levné bydlení, pokrytí zcela základních potřeb** – nicméně jim už **neumožní dostat se nad hranici chudoby, žít důstojný život, bez neustálého stresu** ohledně nečekaných výdajů, nemoci, aj. **Jakákoliv krizová situace v takto úzce nastaveném systému podpory může vést ke ztrátě bydlení nebo zadlužení**, případně bude tlačit ženy v nízko-kvalifikovaných profesích do toho, aby vstupovaly do problematických (násilných) vztahů, nebo v nich setrávaly.

Pracovník ostrahy ve Zlíně

Případ jednotlivce ve Zlíně, může jít třeba o pracovníka ostrahy, ilustrujeme také na dvou situacích – bydlení v malém bytě (35 m²) a bydlení na ubytovně. V obou případech jde o jednotlivce s minimální mzdou – můžeme si představit třeba člověka se zkušeností s bezdomovectvím, který se dostal zpátky do práce, podařilo mu splatit dluhy, ale kvůli zdravotním omezením a nízké kvalifikaci nedosáhne na lépe hodnocené zaměstnání (nebo vyšší úvazek).

Tabulka 8: Dopady reformy na jednotlivce s minimální mzdou, Zlín

	Příjem ze zaměstnání	16 422 Kč (minimální mzda 18 900 Kč)	
	Nájem (nižší komerční nájem) Energie Poplatky	10 521 Kč (35 m ²) 2 899 Kč 689 Kč	8 000 Kč (sdílený pokoj na ubytovně)
	Změna výše podpory Kolik mu zůstane na měsíc dnes? Kolik mu zůstane na měsíc s DSSP? Jaký podíl příjmu bude dávat na bydlení? Dostane se ze situace chudoby? Bude mít minimum na přežití?	- 5 511 Kč 11 123 Kč 5 613 Kč 72 % (vysoké ohrožení ztrátou bydlení) Ne (chybí 6 tisíc Kč) Ne (1,5 valorizovaného ŽM)	+ 948 Kč 8 422 Kč 9 370 Kč 46 % (ohrožení vysokými náklady) Ne (chybí 2,2 tisíce Kč) Ano (1,4 valorizovaného ŽM)

Tento případ ilustruje, že v novém systému bude pro jednotlivce se složitou životní zkušeností velmi obtížné i přes veškerou snahu dosáhnout na stabilní bydlení mimo ubytovnu. Naopak, DSSP bude lidi v takovéto situaci – ale potenciálně širší skupinu nízkopříjmových jednotlivců, jako pracovníce pečovatelského domu v předchozím příkladu – vytlačovat na ubytovny. Design reformy je postaven tak, že pracující člověk s nízkými příjmy bude mít velmi omezenou možnost dostat se následně z ubytovny i do levného bytu, pro člověka bez příjmu bude podpora ještě nižší.

Jinými slovy, **nový návrh zákona zásadně omezuje zabydlování nízkopříjmových domácností do bytů, naopak je bude vytlačovat do ubytoven**. Pro lidi s exekucemi/ v procesu insolvence jsou tyto efekty ještě znásobeny (viz následující příklad).

V čem je problém:

Kromě **nízkých stropů pro uznatelné náklady** na bydlení pro ty, kteří nejsou označeni za zranitelné, na jednotlivce ještě dopadá **rozdělení kategorie domácností jedné a dvou osob**. V současnosti platí jeden strop pro obě skupiny, pro DSSP je zavedena pouze kategorie jedné osoby, u které je snížení stropů (normativního nájmu / paušálu pro vlastníky) oproti současnosti ještě markantnější. Zároveň má **samostatně žijící jedinec velmi nízké životní minimum, takže velmi rychle ztrácí nárok na pracovní bonus** (nárok s minimální mzdou je kolem 500 korun, poté rychle mizí).

Vyšší navrhovaná podpora na ubytovně souvisí s tím, že pro pracující (domácnosti s příjmy nad 1,43 ŽM) je zde do nákladů na bydlení pro výpočet složky bydlení automaticky počítán energetický paušál, neodvisle od toho, zda na ubytovně tento náklad vzniká.

O jak významný případ jde?

V Česku žije v nájmu přibližně 450 tisíc domácností jednotlivců, kteří nejsou senioři nebo invalidní důchodci a nebudou považováni za zranitelné domácnosti v novém systému. Přibližně 170 tisíc z nich je zatíženo nadměrnými náklady na bydlení a má aktuálně nárok na příspěvek na bydlení vyšší než 1 tisíc Kč měsíčně.³⁶ Můžeme tedy říci, že lidí, kteří jsou v obdobné situaci jako osoby ve výše uvedených příkladech, je mnoho, a že pokud jde o jednotlivce (nepočítaje osamělé seniorky), bude mít reforma negativní dopad na přibližně 150 až 200 tisíc lidí, kterým bude snížena podpora s nadměrnými náklady na bydlení.

³⁶ Přibližná velikost populace na základě analýzy dat Příjmy a životní podmínky za rok 2023 provedené MMR.

Příklad 4: Lidé v exekucích: propad příjmu pod životní minimum

V současném systému pro řadu z lidí v exekucích nástup do legálního zaměstnání nepřináší výrazné finanční zlepšení situace. Někdy dokonce může být ohrožující, protože z částek, které z legálního příjmu domácnosti po srážce zůstanou, není možné pokrýt základní potřeby. Návrh DSSP problém finanční neudržitelnosti legální práce pro lidi v exekucích/insolvencích ještě prohlubuje. Dostává je do situace, kdy jedinou variantou, jak přežít, bude pracovat mimo legální trh.

Následující příklady ukazují dopady návrhu DSSP na finanční situaci samoživitelky a jednotlivce (diskutované v Příkladech 1 a 3), v situaci, kdy byli v exekuci (přednostní nebo vícečetná exekuce) nebo procházeli insolvenčí.

Tabulka 9: Dopady reformy na osoby v exekuci (přednostní/vícečetné exekuce, insolvence)

		Samoživitelka s 1 dítětem v Praze na Hájích (Příklad 1)		Jedinec ve Zlíně (Příklad 4)	
		I. decil Praha	I. kvartil Praha	Min. mzda	1. kvartil péče
	Příjem ze zaměstnání Exekuční srážky Výživné	23 353 Kč - 3 264 Kč 2 500 Kč	26 370 Kč - 6 992 Kč 2 500 Kč	16 422 Kč - 2 478 Kč	23 463 Kč - 7 712 Kč
	Nájem Energie Poplatky	16 900 Kč 3 800 Kč 1 065 Kč		10 521 Kč 2 899 Kč 689 Kč	
	Změna výše podpory	- 1 808 Kč	- 2 711 Kč	- 5 511 Kč	- 6 698 Kč
	Kolik jim zůstane na měsíc dnes? Má dnes minimum na přežít?	9 131 Kč Ne (0,8 valoriz. ŽM)	8 181 Kč Ne (0,75 valoriz. ŽM)	8 645 Kč Ano (1,3 valoriz. ŽM)	8 340 Kč Ano (1,3 valoriz. ŽM)
	Kolik jim zůstane s DSSP? Bude mít minimum na přežít?	7 323 Kč Ne (0,65 valorizovaného ŽM)	5 470 Kč Ne (0,5 valorizovaného ŽM)	3 135 Kč Ne (0,45 valorizovaného ŽM)	1 642 Kč Ne (0,25 valorizovaného ŽM)

Zde se ukazuje, že již v současném systému je téměř nemožné pro lidi v exekuci/insolvenční mít pouze legální práci a pokrýt základní potřeby/zaplatit bydlení. **Přijetí legálního zaměstnání bude po reformě dávek pro lidi v exekuci/insolvenční finančně neudržitelné**, protože po zaplacení nákladů na bydlení by jim zůstal na život jen zlomek (polovina či méně) částky nutné k zaplacení základních potřeb.

Jak je vidět v tabulce níže, již v současnosti práce za vyšší mzdu pro řadu lidí v exekucích/insolvenční, kterým zároveň (na základě příjmu před srážkami) vznikal nárok na dávky, neznamenal navýšení příjmu zlepšení ekonomické situace domácnosti. Vyšší mzda je nicméně často nutná k tomu, aby člověk splácel dluhy nebo dosáhl na insolvenční. **Po reformě**

bude pro lidi v exekucích/insolvenci přijetí jen trochu lépe placeného legálního zaměstnání, které umožní splacení dluhů, ekonomicky sebevražednou strategií – příjmy, které jim legálně zůstanou na život po zaplacení nájmu, nemohou stačit ani na jídlo.

Reforma jde přímo proti tomu, aby lidé vstupovali do oddlužení.

V čem je problém?

Člověk v exekuci nebo insolvenční má nárok na dávky, ty se nicméně nepočítají ze skutečného příjmu, který člověk dostane, ale z příjmu před exekucí/insolvenčními srážkami.

Pro lidi v této situaci hraje klíčovou roli tzv. **nezabavitelná částka**, což je částka, která zůstává lidem v exekuci/insolvenci pro pokrytí základních potřeb. Výše této částky se v současnosti odvíjí od životního minima a normativních nákladů na bydlení v obci do 50 tisíc obyvatel. **Základní nezabavitelná částka je nicméně stanovena níže, než kolik je minimum na přežití v systému dávek. Zvláště nízká je oproti minimu v systému dávek na další vyživované osoby.**

S vyšším příjmem nezabavitelná částka do určitého příjmu roste (o jednu třetinu u přednostních, vícečetných exekucí a insolvenčních, o dvě třetiny u nepřednostních exekucí), **nicméně pomaleji, než klesá nárok na dávky.**

O jak významný případ jde?

O situaci osob v exekucích/insolvenci máme velmi omezená data. V exekucích je přes 630 tisíc osob, oddlužením prochází dalších téměř 100 tisíc osob. Již jen při jednoduchém srovnání těchto čísel s počty nezaměstnaných (viz část Problém chudoby v Česku nesouvisí s nezaměstnaností) a počty příjemců dávek (část Kdo dnes čerpá dávky?) je zřejmé, že velká část těchto osob nečerpá dávky. Vzhledem k nízkým nezabavitelným částkám je zřejmé a všeobecně tolerované, že jsou (alespoň) částečně odkázáni na neformální příjmy.

Možnost pokrýt potřeby domácnosti bez nutnosti neformální práce („na černo“), kde jde o vzájemné působení systému dávek a srážky ze mzdy, se týká naprosté většiny osob v exekuci a insolvenční, i přesto že většina dnes dávky nečerpá. Týká se jich ovšem pocit, že člověk na dávkách se má lépe než člověk, který legálně pracuje a snaží se dluhy splácet.

Finanční udržitelnost nástupu do legálního zaměstnání se týká zejména dlouhodobě/opakovaně nezaměstnaných (cca 35 tisíc osob v polovině roku 2024).³⁷ Jde o klíčovou cílovou skupinu aktivní politiky zaměstnanosti.

Finanční udržitelnost vstupu / průchodu procesem oddlužení se týká naprosté většiny osob v exekuci. Zpřístupnění oddlužení, a tedy návrat této skupiny do legálního systému (s daňovými odvody, důchodovým pojištěním aj.) je pro společnost dlouhodobě výhodný.

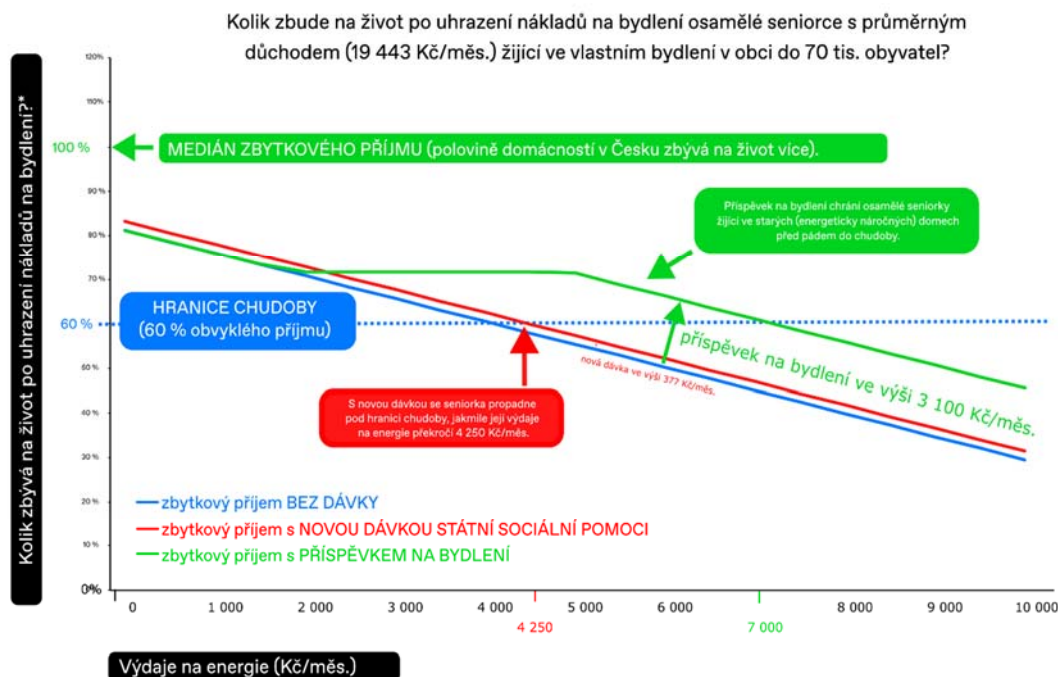
³⁷ https://csu.gov.cz/docs/107508/14f32c5b-fc61-159e-3016-bb5841ed339a/czam111824_analyza.pdf?version=1.0

Příklad 5: Osamělé seniorky: mizí nástroj ochrany před energetickou chudobou

V případě osamělých seniorek by systém po navrhované reformě přestal fungovat jako nástroj sociální pomoci. Tyto seniorky nyní často žijí ve starých energeticky náročných domech a není již v jejich silách (či finančních možnostech) realizovat komplexní renovaci, která by umožnila dosáhnout významnějšího snížení výdajů na vytápění (např. výměna oken má omezený dopad).

Hlavním faktorem, který způsobuje chudobu osamělých seniorek (a to nejen energetickou, ale „všeobecnou“ chudobu měřenou zbytkovým příjmem po uhrazení nákladů na bydlení), jsou výdaje na energie. Proto nebyly v případě osamělých seniorek modelovány dopady reformy v závislosti na příjmech, mezi nimiž u seniorek není velká variace, ale závislosti na výdajích na energie, které naopak varíují výrazně (viz Graf 13, dopady reformy na osamělou seniorku s průměrným důchodem).

Graf 13: Dopady revize dávek na osamělé seniorky

* Vyděno jako % v Česku obvyklého zbytkového příjmu po uhrazení nákladů na bydlení přepočteného na spotřební jednotku. Přepočet na spotřební jednotky dle OECD, které standardně používá ČSÚ (1. dospělá osoba = 1 spotřební jednotka, 2. dospělá osoba = 0,7 spotřební jednotky, dítě do 13 let = 0,5 spotřební jednotky). Pro výpočet použita hodnota mediánu zbytkového příjmu v roce 2023, která činila 19 311 Kč na spotřební jednotku dle šetření Životní podmínky realizovaného ČSÚ. Kalkulace počítá s tím, že kromě energií (zahřívání plynu, elektřinou, či ostatní paliva, dálkové vytápění či teplou vodou) platí seniorka obvyklou částku za vodné a stočné (medián 400 Kč/měs.) a její další náklady na bydlení (další služby, údržba atd.) odpovídají částce "srovnatelných nákladů" pro výpočet příspěvku na bydlení, která v roce 2024 činila 3 571 Kč/měs.

V čem je problém:

Nyní mají osamělé seniorky s průměrným důchodem nárok na příspěvek na bydlení ve výši 3,1 tisíc Kč měsíčně, pokud jsou vysoce zatížené náklady na energie (vynakládají na ně více než 5 tisíc Kč měsíčně). To je pro nejhroženější seniorky ve starých domech s náklady nad 7 tisíc Kč měsíčně stejně nedostačující, ale stávající systém větší část seniorek s výdaji do 7 tisíc Kč alespoň chrání před chudobou. Po revizi dávek by došlo k propadu osamělé seniorky do chudoby už při výdaji na energie přesahujícím 4 tisíc Kč měsíčně, což je velmi časté zejména u seniorek žijících v rodinných domech, jak je vidět z Grafu 12.

Graf 12 ukazuje, že dochází k faktickému zrušení podpory v případě vysokých nákladů na energie. Seniorky s průměrným důchodem budou mít nárok na podporu ve výši přibližně 380 Kč měsíčně nehledě na skutečné výdaje na energie. Oproti tomu seniorky s velmi nízkým důchodem 15 tisíc Kč/měs. (nižší důchod než 15 tisíc Kč/měs. mělo v roce 2023 jen 7 % důchodců)³⁸ budou mít po revizi nárok na 2,1 tisíc Kč měsíčně nehledě na výdaje na energie (nyní mají nárok na 4,5 tisíc Kč/měs).

Jako nástroj zmírňování chudoby však nový systém v jejich případě nebude fungovat, do chudoby se propadnou již při energetickém výdaji přesahujícím 1 500 Kč/měs.

O jak významný případ jde?

Třetí chudobou nejvíce ohrožená skupina obyvatel, osamělé seniorky, čítá přibližně 250 tisíc osob. Od rodin s dětmi a samoživitelek se výrazně liší tím, že **většina (71 %) z osamělých seniorek v chudobě nežije v nájmu. Hlavní příčinou chudoby není v případě osamělých seniorek nájemné, ale vysoké náklady na energie.** To je zřejmé i ze skutečnosti, že plných 74 % z osamělých seniorek v chudobě se současně nachází v energetické chudobě (jsou vysoce zatížené náklady na energie).

³⁸ <https://www.kurzy.cz/duchod/rozdeleni-vyse-duchodu/>

ZÁVĚR

Návrh reformy dávkového systému, který je v současné době projednáván v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, má zásadní nedostatky. **V navržené podobě přináší pro Česko výrazně více škody než užítu.**

V důsledku nedostatečně zpracovaných analytických podkladů a netransparentního a nedostatečně konzultovaného procesu přípravy byly v návrhu zakotveny nevhodné konstrukční prvky, které povedou k důsledkům, které jsou v rozporu s tvrzeními předkladatelů.

Mezi důsledky přijetí reformy by patřilo:

- **zhoršení dostupnosti bydlení zejména pro mladé,**
- **snižování podpory pro rodiny s dětmi, zejména pokud chtějí mít druhé dítě,**
- **snižování podpory nízkopříjmovým pracujícím (zejména těm v nájmu),**
- **prohlubování chudoby rodin s dětmi v nájmu, samoživitelek a osamělých seniorek,**
- **posílení tendencí ke koncentraci chudých lidí do obcí a lokalit s levným nájmem,**
- **omezení možnosti zabydlování,**
- **omezení možnosti oddlužení / splácení dluhů.**

Reforma navrhuje snížit podporu mladých rodin s nadměrnými náklady na bydlení ve chvíli, kdy je zřejmé, že podporu s nadměrnými náklady na bydlení budou mladé rodiny naopak potřebovat stále častěji.

Návrh reformy neřeší velké současné výzvy, k nimž patří bytová krize, chudoba pracujících i energetická chudoba. Česko nyní nemá dobře nastavený sociální systém a v posledních letech vysoce rostou zejména výdaje spojené s bydlením (Příspěvek na bydlení). V rámci stávajícího systému stát přeposílá příliš mnoho peněz vlastníkům bydlení, zatímco nájemníci často přežívají v chudobě a nejistotě. K řešení těchto problémů je však třeba hledat jiné cesty, než vytlačování chudých do ubytoven či znevýhodněných regionů prostřednictvím snižování dávek.

Česko si zaslouží jinou, dobře promyšlenou dávkovou reformu, která bude fungovat a nebude ignorovat nejvýznamnější výzvy, před kterými naše země stojí.

PŘÍLOHY

Doplňující grafy a tabulky

Vývoj kupní síly mezd

Graf 14: Vývoj kupní síly českých mezd v letech 2012-2023

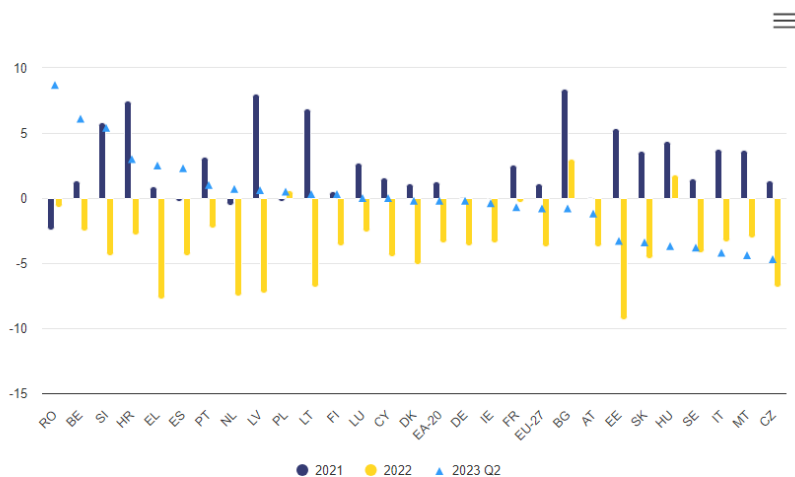
Meziroční index nominální a reálné průměrné mzdy (ke stejnému období předchozího roku, %)

Zdroj: ČSÚ

Graf 15: Vývoj kupní síly českých mezd v letech 2021-2023 (2Q) v kontextu EU

Graph 2.4: Real wages per employee, annual percentage change

Note EA-20, the 20 countries that have adopted the euro. Real wages were computed using the harmonised index of consumer prices as a deflator.

Source Ameco [5 0 0 0 HWWDDW, 5 0 0 0 ZCPIH] and Eurostat [namq_10_gdp, namq_10_a10_e, prc_hicp_midx].

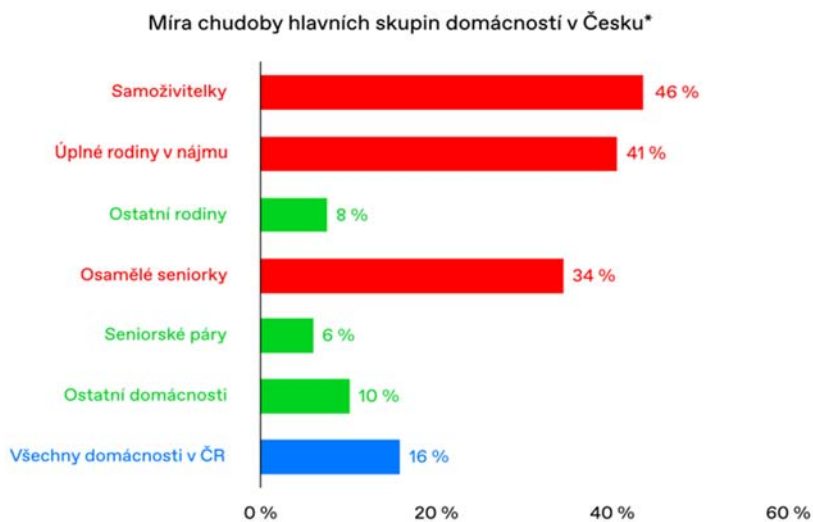
Zdroj: European Commission, [https://op.europa.eu/webpub/empl/lmwd-annual-review-report-2023/chapter2/real-wages-and-purchasing-power.html#:~:text=Real%20wages%20declined%20by%200.8,and%20Malta%20\(Graph%202.4\)](https://op.europa.eu/webpub/empl/lmwd-annual-review-report-2023/chapter2/real-wages-and-purchasing-power.html#:~:text=Real%20wages%20declined%20by%200.8,and%20Malta%20(Graph%202.4))

Kdo je ohrožen chudobou

Z šetření Životní podmínky každoročně realizovaného ČSÚ (s jednotnou metodikou pro celou Evropu) jednoznačně vyplývá, že míra chudoby je v Česku velmi vysoká (4-8krát vyšší než u jiných domácností) v případě třech skupin domácností:

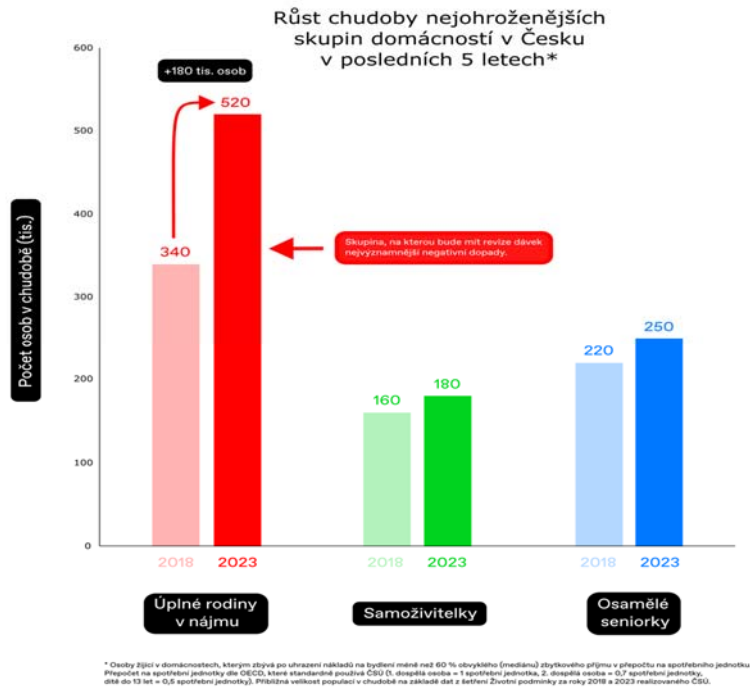
1. samoživitelky,
2. úplných rodin v nájmu,
3. osamělých seniorek.

Graf 16: Vývoj počtu osob v chudobě v chudobou nejvíce ohrožených domácnostech v Česku mezi lety 2018 a 2023

* Domácnosti, kterým zbyvá po uhrazení nákladů na bydlení méně než 60 % obvyklého (mediánu) zbytkového příjmu v přepočtu na spotřební jednotku. Přepočítání na spotřební jednotky dle OECD, které standardně používá ČSÚ (1. dospělá osoba = 1 spotřební jednotka, 2. dospělá osoba = 0,7 spotřební jednotky, dítě do 13 let = 0,5 spotřební jednotky). Na základě dat z šetření Životní podmínky za rok 2023 realizovaného ČSÚ.

Graf 17: Vývoj počtu osob v chudobě v chudobou nejvíce ohrožených domácnostech v Česku mezi lety 2018 a 2023

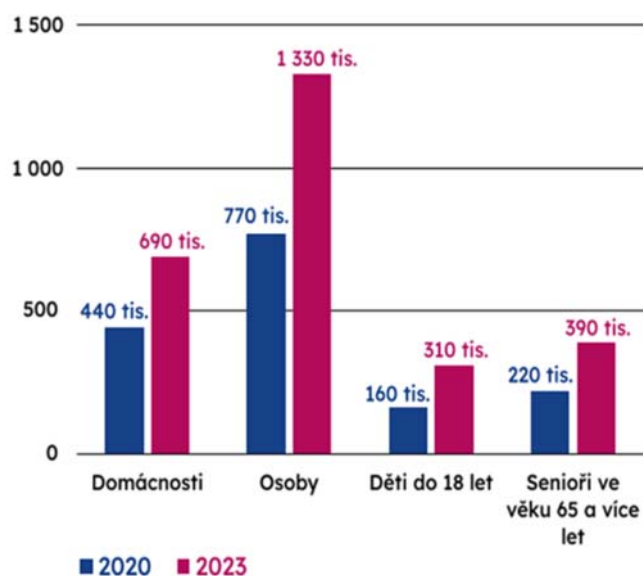

Graf 18: Vývoj populace v chudobě v Česku podle ekonomické aktivity

Graf 19: Vývoj energetické chudoby v Česku

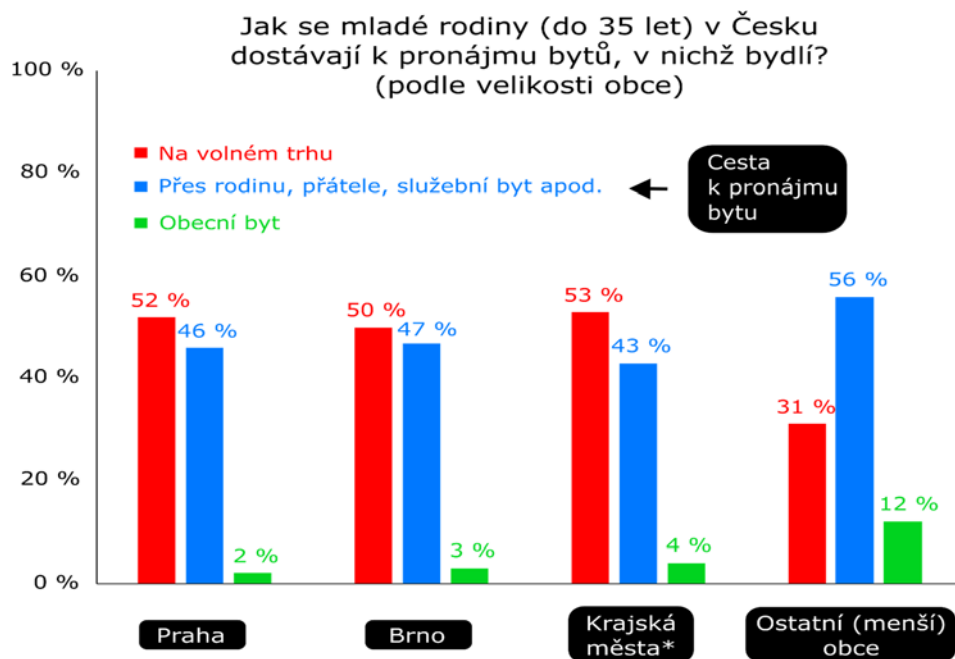
Porovnání velikosti populace v energetické chudobě v roce 2023 s rokem 2020

Zdroj: Energetická chudoba v roce 2023. Dostupné z: https://socialnibydleni.mpsv.cz/download/dokumenty/124-ech_2023_dpi250-2.pdf

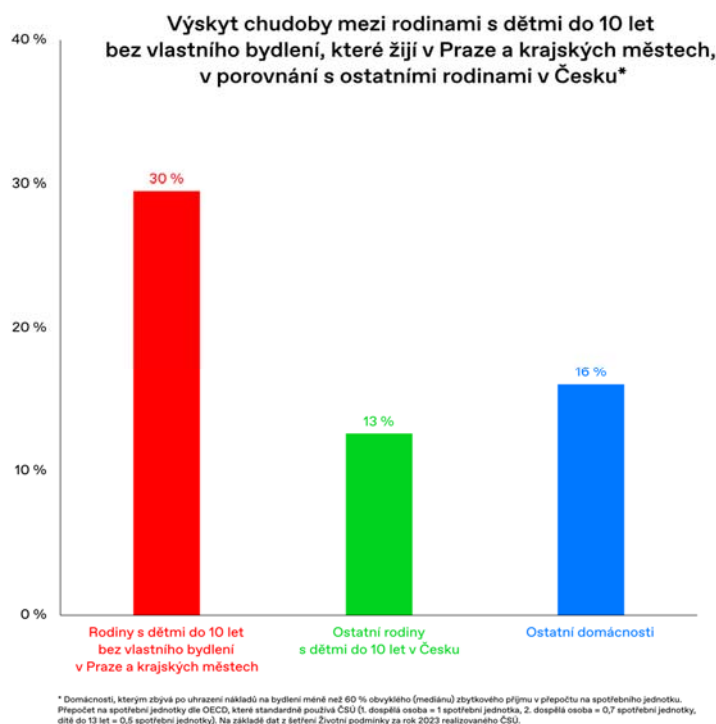
Data k nájemnímu bydlení / ohrožení ztrátou bydlení

Graf 20: Cesta k pronájmu mladých domácností podle velikosti obce

* Bez Ústí nad Labem, Karlových Varů a Ostravy, protože v těchto městech jsou ceny nájmu i vlastního bydlení obdobné jako v menších obcích a nižší než v ostatních krajských městech. Data v grafu na základě analýzy dat z reprezentativního průzkumu mezi nájemníky realizovaného Median pro MMR v roce 2023.

Graf 21: Ohrožení chudobou u rodin s dětmi do 10 let místa bydliště a vlastnictví

Tabulka 10. Populace ohrožená ztrátou bydlení a s nadměrnými náklady na bydlení v Česku

Populace zatížená vybranými problémy v oblasti bydlení (pokud budeme počítat každou domácnost pouze jedenkrát) podle právního vztahu k bydlení

Typ problémů v bydlení (tis. osob)	Celkem	Z toho podle právního vztahu k bydlení		
		Nájemní bydlení	Vlastnické bydlení	Bydlení u příbuzných/známých (apod.)
P1. Vážné ohrožení ztrátou bydlení (více než 70 % příjmů na bydlení)*	110	90	10	10
P2. Ohrožení ztrátou bydlení (50 % až 69 % příjmů na bydlení)*	200	175	20	5
P3. Nadměrné náklady na bydlení (40 % až 49 % příjmů na bydlení)	550	340	190	20
P4. Energetická chudoba (není v P1 až P3, ale dává více než 20 % na energie, má dluhy na energiích nebo uvádí, že si nemůže dovolit dostatečné vytápění)	700	140	500	60
Celkem s problémy v oblasti bydlení (P1 až P4)	1 560	745	720	95

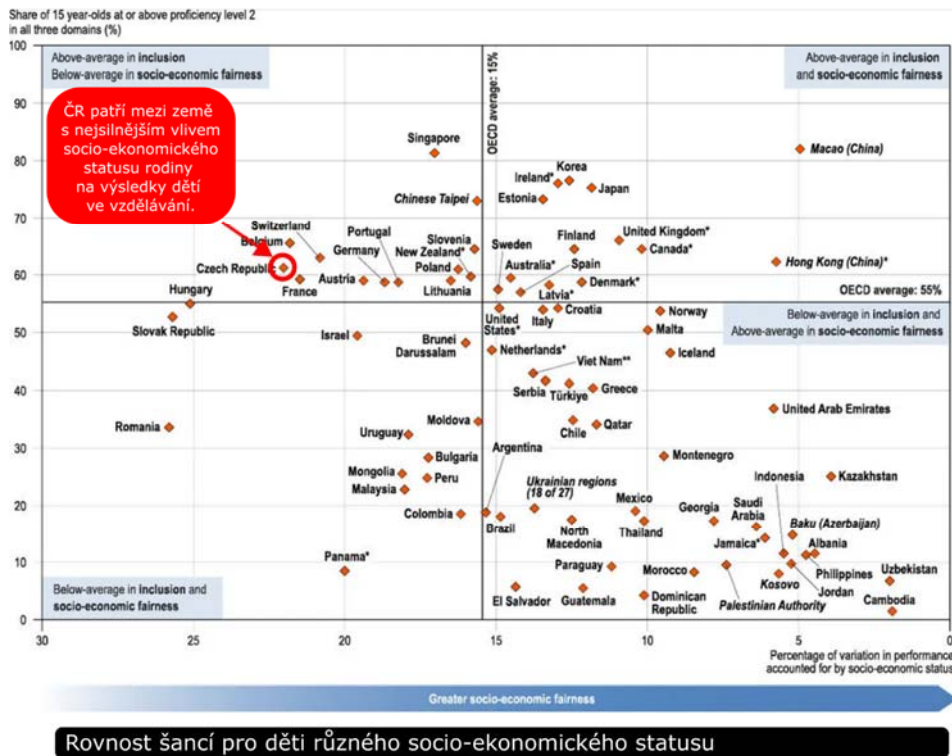
* Současně si nemůže dovolit neočekávaný výdaj ve výši 14 100 Kč (tj. přibližně jednoho měsíčního nájmu).

Zdroj: Průzkum ČSÚ Příjmy a životní podmínky domácností 2023 (vlastní zpracování dat).

Dopad chudoby na děti

Graf 22: Rovnost šancí dětí ve vzdělávání v závislosti na socio-ekonomickém statusu rodiny v zemích OECD

Vliv socio-ekonomického statusu rodiny na výsledky dětí ve vzdělávání v zemích OECD dle šetření PISA 2022.

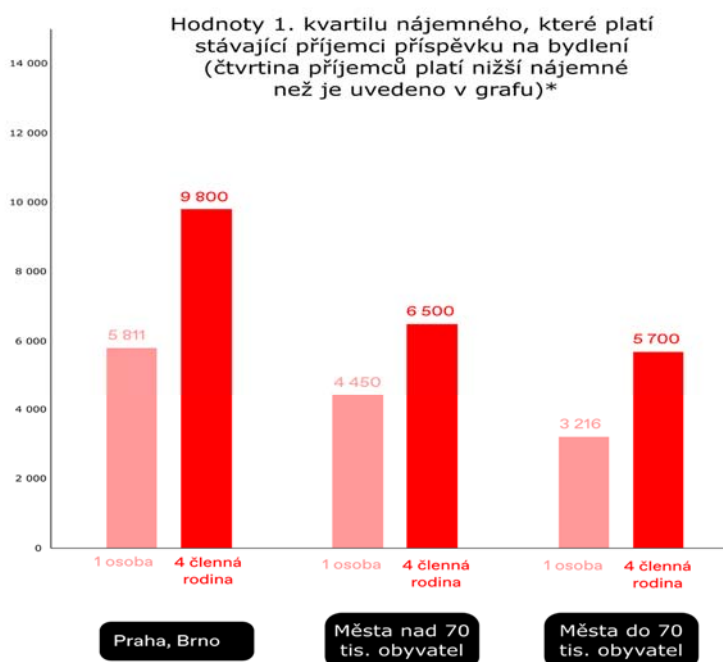

ZDROJ: OECD (2023), PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en> (strana 146)

Data, z nichž jsou stanoveny uznatelné náklady na bydlení

Například čtvrtina ze 4členných rodin v městech nad 70 tisíc obyvatel platí za nájem 6,5 tisíc Kč měsíčně. Čtvrtina z jednotlivců žijících v nájmu v menších obcích dokonce méně než 3 200 Kč měsíčně. Nevyhnutelným efektem využití datového souboru s tak velkým množstvím (25 až 35 %) nízkých hodnot je to, že hodnota mediánu (50. percentil) bude taktéž velmi nízká.

Graf 23: Jaké nájemné platí čtvrtina ze stávajících příjemců příspěvků na bydlení s nejnižším nájemem?

* Na základě analýzy dat poskytnutých MPSV, kterou zpracovalo MMR. Jedná se o nájemné příjemců příspěvku na bydlení v prvních osmi měsících roku 2023 (návrh zákona o dávkách státní sociální pomoci počítá s tím, že normativní nájemné bude stanovováno na základě dat z prvních osmi měsíců předchozího roku, proto bylo pro analýzu vybráno období leden až srpen 2023, z kterých by byl stanoven normativ pro rok 2024, pokud by návrh platil).

Efekty pracovního bonusu

Tabulka 11: Efekt pracovního bonusu jako nástroje, který kompenzuje snížení složky bydlení a složky dítě proti příspěvku na bydlení a přídávkům na děti

Do jaké míry kompenzuje nově zavedený pracovní bonus snížení podpory s nadměrnými náklady na bydlení rodinám pečujícím o dítě do 3 let věku (rodina s 2 předškolními dětmi žijící v nájmu v Praze na Hájích a ve Frýdku-Místku)?

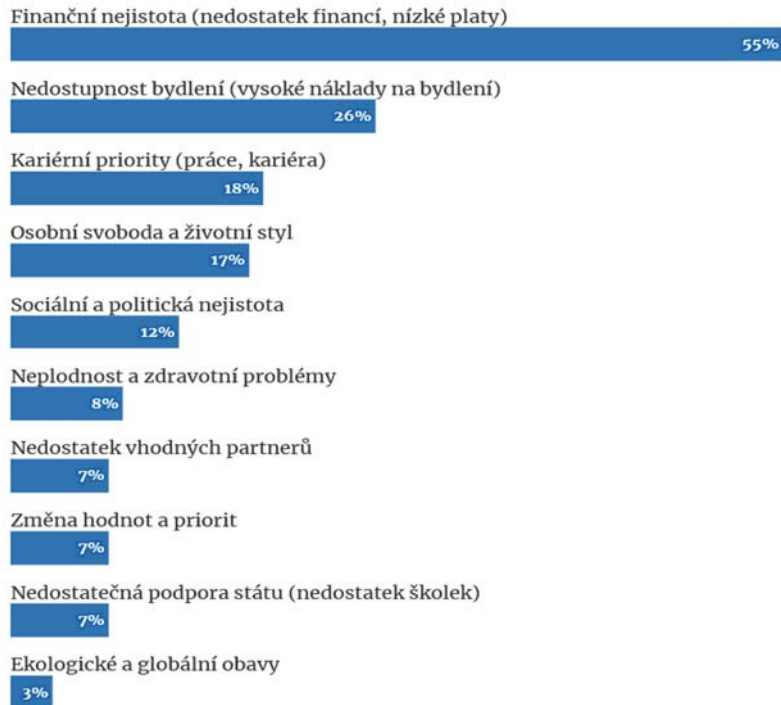
Hrubá měsíční mzda	Praha - Háje, snížení složky bydlení oproti příspěvku na bydlení	Frýdek-Místek, Snížení složky bydlení oproti příspěvku na bydlení	Pracovní bonus očištěný o změny v složce dítě oproti přídávkům na děti*	Do jaké míry kompenzuje snížení podpory v bydlení?	Praha - Háje, zbytkový příjem jako násobek minimální částky pro zajištění základních potřeb	Frýdek-Místek, zbytkový příjem jako násobek minimální částky pro zajištění základních potřeb
minimální mzda: 20 800	-3 448	-3 930	2 376	Částečně	1,17	1,17
21 500	-3 510	-3 992	2 191		1,18	1,17
22 000	-3 555	-4 036	2 058		1,18	1,17
22 500	-3 599	-4 080	1 926		1,18	1,18
23 109	-3 653	-4 134	1 764	Velmi omezeně	1,19	1,18
23 500	-3 687	-4 169	1 660		1,19	1,18
24 000	-3 731	-4 213	1 528		1,19	1,19
24 500	-3 776	-4 257	1 395		1,20	1,19
25 000	-3 820	-4 301	1 263		1,20	1,19
25 500	-3 864	-4 346	1 130		1,20	1,19
26 000	-3 908	-4 390	997		1,21	1,20
26 500	-3 952	-4 434	865		1,21	1,20
27 000	-3 997	-4 478	732		1,21	1,20
27 500	-4 041	-4 522	600		1,21	1,21
28 084	-4 092	-4 574	445		1,22	1,21
28 500	-4 129	-4 611	334		1,22	1,21
1. kvartil: 29 204	-4 191	-4 673	148		1,22	1,22
29 500	-4 218	-4 699	69		1,23	1,22
30 000	-4 262	-4 743	-63		1,23	1,22
30 500	-4 306	-4 788	-196		1,23	1,22
31 000	-4 350	-4 832	-329		1,24	1,23
31 500	-4 394	-4 876	-461		1,24	1,23
32 000	-4 439	-4 920	-594		1,24	1,23
32 500	-4 483	-4 964	-660		1,25	1,24
33 000	-4 527	-5 009	-660	1,26	1,25	
33 700	-4 589	-5 070	-660	Vůbec, pracovní bonus ani nekompenzuje snížení složky dítě oproti přídávkům na děti.	1,27	1,26
34 000	-4 615	-5 097	-660		1,28	1,27
34 500	-4 660	-5 141	-660		1,29	1,28
35 000	-4 704	-5 185	-660		1,30	1,29
35 500	-4 748	-5 230	-705		1,31	1,30
36 000	-4 792	-5 215	-771		1,31	1,31
36 500	-4 836	-5 082	-837		1,32	1,32
37 000	-4 881	-4 949	-902		1,33	1,34
37 500	-4 925	-4 817	-968		1,33	1,35
38 000	-4 969	-4 685	-1 033		1,34	1,37
38 500	-5 005	-4 575	-1 088		1,35	1,39
medián: 39 136	-5 051	-4 438	-1 156		1,36	1,41

Chudí pracující, kterým se snižuje podpora a na život jim zůstává jen na naplnění základních potřeb (adekvátní výživa).

Pokles porodnosti

Graf 24: Důvody poklesu porodnosti v Česku dle průzkumu agentury NMS

Spontánně zmiňované důvody poklesu porodnosti v Česku

Zdroj: NMS Market Research Czech · Online průzkum, N=800, 18 - 49 let, říjen 2024 **nms**

Zdroj: Převzato z NMS. Dostupné z <https://nms.global/cz/cesi-deti-chteji-ale-realita-je-brzdi-co-stoji-za-poklesem-porodnosti-v-cesku/>

Podkladová data pro modelování dopadů reformy

Tabulka A: Nájemné (Kč/měs.), které hradili příjemci příspěvku na bydlení v prvních 8 měsících roku 2023 – směrodatné částky pro stanovení normativních nákladů na bydlení pro rok 2024

Počet společně posuzovaných osob	Velikostní kategorie obce	Percentil						
		5	10	25	50	75	90	95
1	Praha, Brno	3 064	3 991	5 811	8 351	11 000	13 600	15 043
	Města nad 70. tis. obyvatel	2 470	3 204	4 450	6 112	8 000	10 313	11 800
	Obce do 70 tis. obyvatel	1 480	2 000	3 216	5 000	7 072	9 691	11 333
2	Praha, Brno	3 990	5 124	8 000	11 000	13 500	16 000	18 000
	Města nad 70. tis. obyvatel	3 362	4 162	5 700	7 500	9 966	12 000	13 500
	Obce do 70 tis. obyvatel	2 130	2 948	4 633	6 550	8 837	11 000	12 667
3	Praha, Brno	4 752	6 127	9 622	12 626	15 200	18 000	20 000
	Města nad 70. tis. obyvatel	3 667	4 636	6 449	8 592	11 033	13 500	15 000
	Obce do 70 tis. obyvatel	2 679	3 587	5 445	7 500	10 000	12 000	14 000
4	Praha, Brno	4 798	6 069	9 800	13 317	16 500	19 700	22 000
	Města nad 70. tis.	4 000	4 860	6 500	8 680	11 580	14 000	15 702

	obyvatel							
	Obce do 70 tis. obyvatel	2 800	3 843	5 700	8 000	10 200	13 000	15 000
5 a více	Praha, Brno	4 642	5 747	9 000	13 000	16 700	20 000	22 667
	Města nad 70. tis. obyvatel	4 000	4 965	6 469	8 477	11 000	14 000	15 831
	Obce do 70 tis. obyvatel	2 903	4 000	5 976	8 000	10 240	13 220	15 000

Zdroj: MMR (analýza dat o nájemném příjemců příspěvku na bydlení, které MPSV poskytlo MMR)

Tabulka B: Maximální uznatelné náklady pro výpočet složky bydlení dle návrhu zákona o dávce státní sociální pomoci

Počet společně posuzovaných osob	Nájemné, 50. percentil (základní částka)			Nájemné, 75. percentil, (zranitelné domácnosti)			Další náklady spojené s bydlením; základní částky		Další náklady spojené s bydlením; Zranitelné domácnosti		Základní částka, celkové maximální uznatelné náklady na bydlení			Zranitelné domácnosti, celkové maximální uznatelné náklady na bydlení		
	Praha, Brno	Města nad 70. tis. obyvatel	Obce do 70 tis. obyvatel	Praha, Brno	Města nad 70. tis. obyvatel	Obce do 70 tis. obyvatel	Energetický paušál	Částka určená na úhradu nákladů spojených s užíváním bytu	Energetický paušál	Částka určená na úhradu nákladů spojených s užíváním bytu	Praha, Brno	Města nad 70. tis. obyvatel	Obce do 70 tis. obyvatel	Praha, Brno	Města nad 70. tis. obyvatel	Obce do 70 tis. obyvatel
1	8 351	6 112	5 000	11 000	8 000	7 072	2 500	880	3 750	1 320	11 731	9 492	8 380	16 070	13 070	12 142
2	11 000	7 500	6 550	13 500	9 966	8 837	3 000	1 240	4 500	1 860	15 240	11 740	10 790	19 860	16 326	15 197
3	12 626	8 592	7 500	15 200	11 033	10 000	3 500	1 600	5 250	2 400	17 726	13 692	12 600	22 850	18 683	17 650
4	13 317	8 680	8 000	16 500	11 580	10 200	4 000	1 710	6 000	2 565	19 027	14 390	13 710	25 065	20 145	18 765
5 a více	13 000	8 477	8 000	16 700	11 000	10 240	4 500	1 820	6 750	2 730	19 320	14 797	14 320	26 180	20 480	19 720

Zdroj: Nájemné – Tabulka A. Ostatní údaje: návrh zákona o dávce státní sociální pomoci ([Sněmovní tisk 799](#)).

Tabulka C: Základní charakteristiky bydlení nájemníků v Česku (pouze nájemníci žijící v bytech v bytových domech, ne v rodinných domech)

Počet osob v domácnosti	Dispozice	Podlahová plocha		Výdaje na další energie a služby					
		25. percentil	Medián	Energie 33. percentil	Energie , medián	Další služby, 33. percentil	Další služby, medián	Energie a služby, 33. percentil	Energie a služby, medián
1	1+kk	35	49	2 899	3 613	689	920	3 588	4 533
2	2+kk	50	60	3 800	4 906	1065	1 380	4 865	6 286
3	2+kk	56	68	4 243	5 326	1353	1 728	5 596	7 054
4	3+kk	60	70	4 333	5 000	1667	2 187	6 000	7 187
5 a více	3+kk	62	75	5 326	7 000	2019	2 648	7 345	9 648

Zdroj: MMR (analýza dat Příjmy a životní podmínky domácností 2023)

Tabulka D: Obvyklá cena nájemného bytu mimo novostavby dle cenové mapy Ministerstva financí ve vybraných městech (a skupinách měst) – základní cena nájemného bytu bez bezbariérového přístupu, bez balkonu, terasy, garáže, garážového stání, parkovací plochy a dalšího vybavení v roce 2024

Obec (velikostní kategorie obcí)	Cena za 1 m ² dle hodnot v cenové mapě MF (vážený průměr za katastrální území, váženo počtem pronajatých bytů dle SLDB)				Nájemné při 25. percentilu podlahové plochy nájemníků v Česku podle počtu osob					Nájemné při mediánu plochy nájemníků v Česku podle počtu osob				
	1kk	2kk	3kk	4kk	1	2	3	4	5 a více	1	2	3	4	5 a více

Praha	392	350	329	326	13 717	17 507	19 607	19 759	20 418	19 204	21 008	23 809	23 052	24 699
Brno	339	289	275	275	11 881	14 457	16 192	16 523	17 074	16 634	17 348	19 662	19 277	20 654
Ústí nad Labem	188	169	168	152	6 570	8 473	9 490	10 063	10 399	9 197	10 168	11 523	11 740	12 579
Ostrava	218	201	200	204	7 636	10 070	11 278	11 990	12 390	10 690	12 084	13 695	13 989	14 988
České Budějovice	259	225	213	206	9 063	11 240	12 588	12 809	13 236	12 689	13 487	15 286	14 944	16 012
Plzeň	259	224	207	192	9 065	11 182	12 524	12 415	12 828	12 691	13 418	15 208	14 484	15 518
Karlovy Vary	221	191	190	180	7 726	9 555	10 701	11 394	11 774	10 816	11 465	12 994	13 293	14 243
Liberec	244	218	204	202	8 556	10 913	12 222	12 251	12 660	11 978	13 095	14 841	14 293	15 314
Hradec Králové	282	239	223	211	9 887	11 974	13 411	13 373	13 819	13 842	14 369	16 285	15 602	16 717
Pardubice	289	236	219	209	10 117	11 813	13 230	13 153	13 591	14 163	14 175	16 065	15 345	16 441
Jihlava	270	218	198	186	9 436	10 912	12 221	11 858	12 253	13 210	13 094	14 840	13 834	14 822
Olomouc	275	235	227	215	9 615	11 746	13	13	14 088	13	14	15	15	17 042

							156	633		461	095	975	905	
Zlín	301	237	216	204	10 521	11 862	13 285	12 947	13 378	14 729	14 234	16 132	15 105	16 184
Ostatní obce	232	197	184	169	8 113	9 844	11 025	11 020	11 387	11 358	11 812	13 387	12 856	13 775
Praha – Háje	364	338	292	276	12 740	16 900	18 928	17 520	18 104	17 836	20 280	22 984	20 440	21 900
Frýdek-Místek	235	228	206	181	8225	11400	12768	12360	12772	11515	13680	15504	14420	15450
Krajská města vyjma Ostravy, Ústí nad Labem a Karlových Varů	268	228	214	203	9 393	11 424	12 794	12 821	13 248	13 151	13 708	15 536	14 958	16 026
Praha, Brno	379	335	316	313	13 274	16 771	18 783	18 978	19 611	18 583	20 125	22 808	22 141	23 723
Města nad 70. tis. obyvatel	246	216	206	200	8 626	10 788	12 083	12 377	12 790	12 076	12 946	14 672	14 440	15 472
Obce do 70 tis. obyvatel	232	197	184	169	8 120	9 850	11 032	11 030	11 398	11 368	11 820	13 396	12 868	13 788

Zdroj: Ministerstvo financí (ceny v katastrálních územích); Český statistický úřad (počty pronajatých bytů v katastrálních územích); kalkulace: Platforma pro sociální bydlení

Tabulka E: Celkové náklady na bydlení včetně energií a dalších poplatků v nájemním bydlení v roce 2024 (aktuální obvyklá cena nájemného)

Obec (velikostní kategorie obcí)	Celkové náklady na bydlení v bytě o podlahové ploše na úrovni 25. percentilu nájemníků a výdajích na energie a služba na úrovni 33. percentilu podle počtu osob					Celkové náklady na bydlení v bytě o podlahové ploše na mediánu nájemníků v Česku a výdajích na energie a služba na úrovni mediánu podle počtu osob				
	1	2	3	4	5 a více	1	2	3	4	5 a více
Praha	17 305	22 372	25 203	25 759	27 763	23 737	27 294	30 863	30 239	34 347
Brno	15 469	19 322	21 788	22 523	24 419	21 167	23 634	26 716	26 464	30 302
Ústí nad Labem	10 158	13 338	15 086	16 063	17 744	13 730	16 454	18 577	18 927	22 227
Ostrava	11 224	14 935	16 874	17 990	19 735	15 223	18 370	20 749	21 176	24 636
České Budějovice	12 651	16 105	18 184	18 809	20 581	17 222	19 773	22 340	22 131	25 660
Plzeň	12 653	16 047	18 120	18 415	20 173	17 224	19 704	22 262	21 671	25 166
Karlovy Vary	11 314	14 420	16 297	17 394	19 119	15 349	17 751	20 048	20 480	23 891
Liberec	12 144	15 778	17 818	18 251	20 005	16 511	19 381	21 895	21 480	24 962

Hradec Králové	13 475	16 839	19 007	19 373	21 164	18 375	20 655	23 339	22 789	26 365
Pardubice	13 705	16 678	18 826	19 153	20 936	18 696	20 461	23 119	22 532	26 089
Jihlava	13 024	15 777	17 817	17 858	19 598	17 743	19 380	21 894	21 021	24 470
Olomouc	13 203	16 611	18 752	19 633	21 433	17 994	20 381	23 029	23 092	26 690
Zlín	14 109	16 727	18 881	18 947	20 723	19 262	20 520	23 186	22 292	25 832
Ostatní obce	11 701	14 709	16 621	17 020	18 732	15 891	18 098	20 441	20 043	23 423
Praha – Háje	16 328	21 765	24 524	23 520	25 449	22 369	26 566	30 038	27 627	31 548
Frýdek-Místek	11 813	16 265	18 364	18 360	20 117	16 048	19 966	22 558	21 607	25 098
Krajská města vyjma Ostravy, Ústí nad Labem a Karlových Varů	12 981	16 289	18 390	18 821	20 593	17 684	19 994	22 590	22 145	25 674
Praha, Brno	16 862	21 636	24 379	24 978	26 956	23 116	26 411	29 862	29 328	33 371
Města nad 70. tis. obyvatel	12 214	15 653	17 679	18 377	20 135	16 609	19 232	21 726	21 627	25 120

Obce do 70 tis. obyvatel	11 708	14 715	16 628	17 030	18 743	15 901	18 106	20 450	20 055	23 436
-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Zdroj: Kalkulace Platformy pro sociální bydlení na základě dat v Tabulkách C a D

Tabulka F: Porovnání celkových nákladů v bytě o malé ploše s maximálními uznatelnými náklady pro výpočet složky bydlení dle návrhu MPSV

Obec (velikostní kategorie obcí)	Celkové náklady na bydlení v bytě o podlahové ploše na úrovni 25. percentilu nájemníků a výdajích na energie a služba na úrovni 33. percentilu podle počtu osob					Maximální uznatelné náklady pro výpočet složky bydlení dle návrhu MPSV pro domácnosti, které nejsou zranitelné podle počtu osob					O kolik jsou maximální uznatelné náklady nižší než aktuální obvyklé náklady na pronájem malého bytu? Podle počtu osob.				
	1	2	3	4	5 a více	1	2	3	4	5 a více	1	2	3	4	5 a více
Praha	17 305	22 372	25 203	25 759	27 763	11 731	15 240	17 726	19 027	19 320	-5 574	-7 132	-7 477	-6 733	-8 443
Brno	15 469	19 322	21 788	22 523	24 419	11 731	15 240	17 726	19 027	19 320	-3 738	-4 082	-4 062	-3 496	-5 099
Ústí nad Labem	10 158	13 338	15 086	16 063	17 744	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-666	-1 598	-1 394	-1 673	-2 947
Ostrava	11 224	14 935	16 874	17 990	19 735	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-1 732	-3 195	-3 182	-3 600	-4 938
České Budějovice	12 651	16 105	18 184	18 809	20 581	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-3 159	-4 365	-4 492	-4 419	-5 784
Plzeň	12 653	16 047	18 120	18 415	20 173	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-3 161	-4 307	-4 428	-4 025	-5 376
Karlovy Vary	11 314	14 420	16 297	17 394	19 119	8 380	10 790	12 600	13 710	14 320	-2 934	-3 630	-3 697	-3 684	-4 799
Liberec	12 144	15 778	17 818	18 251	20 005	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-2 652	-4 038	-4 126	-3 861	-5 208
Hradec	13 475	16 839	19 007	19 373	21 164	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-3	-5	-5 315	-4	-6 367

Králové											983	099		983	
Pardubice	13 705	16 678	18 826	19 153	20 936	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-4 213	-4 938	-5 134	-4 763	-6 139
Jihlava	13 024	15 777	17 817	17 858	19 598	8 380	10 790	12 600	13 710	14 320	-4 644	-4 987	-5 217	-4 148	-5 278
Olomouc	13 203	16 611	18 752	19 633	21 433	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-3 711	-4 871	-5 060	-5 243	-6 636
Zlín	14 109	16 727	18 881	18 947	20 723	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-4 617	-4 987	-5 189	-4 557	-5 926
Ostatní obce	11 701	14 709	16 621	17 020	18 732	8 380	10 790	12 600	13 710	14 320	-3 321	-3 919	-4 021	-3 310	-4 412
Praha – Háje	16 328	21 765	24 524	23 520	25 449	11 731	15 240	17 726	19 027	19 320	-4 597	-6 525	-6 798	-4 493	-6 129
Frýdek-Místek	11 813	16 265	18 364	18 360	20 117	8 380	10 790	12 600	13 710	14 320	-3 433	-5 475	-5 764	-4 650	-5 797
Krajská města vyjma Ostravy, Ústí nad Labem a Karlových Varů	12 981	16 289	18 390	18 821	20 593	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-3 489	-4 549	-4 698	-4 431	-5 796
Praha, Brno	16 862	21 636	24 379	24 978	26 956	11 731	15 240	17 726	19 027	19 320	-5 131	-6 396	-6 653	-5 951	-7 636
Města nad 70. tis. obyvatel	12 214	15 653	17 679	18 377	20 135	9 492	11 740	13 692	14 390	14 797	-2 722	-3 913	-3 987	-3 987	-5 338

Obce do 70 tis. obyvatel	11 708	14 715	16 628	17 030	18 743	8 380	10 790	12 600	13 710	14 320	-3 328	-3 925	-4 028	-3 320	-4 423
-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------	--------	--------	--------	--------	-----------	-----------	-----------	-----------	--------

Zdroj: Kalkulace Platformy pro sociální bydlení na základě dat v Tabulkách B a E